

سالیني پٽ ۽ پولي تاڪيند، هنکين، تاڪ-10، سال-2018

بلوچي گيدي قصصاني همدپي

تنوير عسلي

ايم-فل اسڪالر، شعبه بلوچي، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

ڊاڪٽر رحيم بخش مھر

اسسٽنٽ پروفيسر، شعبه بلوچي، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

Abstract:

In the ancient times people were lived together with the same civilization, culture, society and nature. Primarily, the stories were created and told by them and the stories came from one person to another one simultaneously. Nowadays, every nation has its own stories, but similar in subjects.

The Orientalists and Baloch Scholars have collected many folk stories and written them into their own dialects and style. In the Balochi language, there are many folk stories with the similar themes, but the storytellers and writers have told and written them in different styles and techniques with there own words.

This paper highlights the similarity and relationship of balochi folk stories.

گيدي قصصاني همدپي ۽ همگوني دنيا ۽ همک راج ۽ است انت- بني آدم ۽ نيچر (Nature)، تب ۽ ربيدگاني يک رنگ بونگ ۽ سوب ۽ کيکي دومي ۽ قصه همدپ انت- هندوستانی قصصاني رنگ يورپ ۽ عرب دمگاني قصه ماں هندوستان ۽ وڙے ناوڙے ۽ انگل انت ۽ دنيا ۽ همک راجاني قصصاں چه کيکي دومي ۽ سان ۽ اثر ڙنگ ۽ ايشاني تها همدپي سهرائين رنگ ۽ پڊر انت- هندوستان ۽ قصه چه وتي اساطيري تب ۽ ڏروشم ۽ سوب ۽ باز نامدار انت ۽ آياں دنيا ۽ بازيں قصصاني سرء اثر وڙے نا وڙے ۽ دور داتنگ-

بلوچی گید قصصانی ہمدپی

ہندوستانی قصہ تچک ءد نیاء اید گہ قصصانی سرء اثر انداز نہ بو تگ آنت، بلکین عربی ء فارسی ءر جانک بو تگ آنت ءو ہدے یورپ ء مردم پہ زیارت ء اسرائیل ء انگلگ آنت آیاں ر جانک بو تگیں ہندوستانی قصہ چہ مشرق وسطیٰ ء دمگال زرتگ آنت، ہے سوب ء یورپ ء بازیں قصہ گوں ہندوستان ء قصصاں ہمدپ آنت۔ ماں یورپ ء لہتیں انجیں قصہ ہم است کہ آگوں مہتر عیسیٰ ء چہ پنج سد سال ساری ء قصصاں ہمدپ آنت۔ ہندوستان ء قصصاں دومی راجانی گیدی قصصانی سرء اثر کر تگ ء ہندوستانی قصصاں ہم چہ دنیا ء قصصاں اثر زرتگ ء بازیں قصہ گوں عرب دمگانی قصصاں ہمدپ آنت کہ اسلام ء آگ ءرند ہندوستان ء ہم بازیں قصہ چہ عرب ملاک ہوار کپت آنت ء اے قصصاں ہندوستانی قصصانی سرء وتی اثر دور دامگ۔ (عقیل، 2016:15)

دنیا ء بازیں گیدی قصصانی تھیم Theme گوں یکے دومی ء ہمدپ آنت، اگاں سر جمیں دنیا ء قصہ دیم پہ دیم کنگ بہ بنت گڑاں گیشتریں قصہ یک رنگ آنت، البتہ قصصانی نیچر، در شاندا ب چہ ربیدگانی تپاوت ء سوب ء جتا بوت کن آنت، بلتے ایشانی بکنی حیاں ہمگونگ ء ہمدپ آنت۔ (عقیل، 2016:27)

بلتے قزلباش (2010) وقار عظیم ء سرشون ء ہے گشیت کہ یک ڈیہہ یے ء قصصانی گپ دومی ڈیہہ ء قصصاں، چمبر ہوار بوت نہ کن آنت، جاپان ء گیدی قصصانی گپ فرانس ء گیدی قصصاں بوت نہ کن آنت، ہمک ڈیہہ ء ہمک سر زمین ء گیدی قصصاں وتی دگ ء سر زمین ء نقش ء نشون گندگ بنت ء دگہ قصصاں نہ بنت۔ پر چاکہ ہمک راج ء وتی پڈریں عکس آیانی قصصاں دست کپ آنت۔ (عقیل، 2016:53)

انسان ء فکری جیڑہ، زبانی سیادی ء ہمسائیگی ء سوب ء گیدی قصہ ہم یک رنگ آنت ء گوں یک دگرے ء دپ ور آنت۔

"دنیا ء گیشتریں زبانی گیدی قصہ جتا بو تگ ء ابید ہم ایشانی میان ء بازیں ہمدپیں جبر ء جاوراں گندگ ء کاینٹ، اے جیڑہ تہنا بلوچی ء نہ انت، بلکین کساس ہمک زبان ء قصہ ء کارست وڑے نہ وڑے ء گوں دگہ زبان ء گیدی قصصاں دپ ور آنت۔ اے ہمرنگی ء

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

نزیکہ سوب ہواریں انسانی فکر و خیالی آسرا انت، البہ بلوچی اہلتیں دگہ زبانانی اثرات
اول ڈگچار کنگ نہ بنت کہ یک فطری عملے۔“ (بلوچ، 2015:55)

داد (2012) ہے گشتیت کہ مردم اے را ہے سماہیت کہ اید گہ زبانانی گیدی قصہ ہم بلوچی اے است
انت۔ ایشانی یک سوبے ہمیش انت کہ ذری قصہ اشنگنگ اے وانگ بوتگ انت، دومی سوب اے بوت کنت کہ
چہ فارسی زبان اے نیمگ اے ہندی رجینتگیں قصہ بلوچی اے ہوار کپتنگ انت۔ (بلوچ، 2015:19)
گیدی قصہ سانی رہیت دنیا تیوگیں راجاں است انت، ہے سوب اے قصہ ایوگا گوں یک راجے اے
بندوک نہ انت، بوت کنت کہ یکیں قصہ چہ گونڈیں تپاوت اے دگری اے دومی راج، قبیلہ اے زبانان ہم است
انت۔ گیدی قصہ علاقہ در علاقہ اے ہمک دگ اے مردماں اے قصہاں وتی دگی رنگ ہوار کرتگ
انت اے قصہ وتی کرتگ انت، چوشکہ براہوئی زبان اے قصہ ”جگ بتی“، کمیں بدلی اے رند بلوچی زبان اے ہم است
انت۔ بلوچی زبان اے اے قصہ اے یک کارستے کم انت اے قصہ اے آسرا ہم چہ براہوئی اے قصہ اے جتا انت۔ اے ہم بوت
کنت کہ دگہ بازیں قصہ ہم دومی علاقہ اے دمگاں چہ بدلی اے رند موجود انت اے قصہاں ہما جاگہ اے ہندی رنگ اے
دروشم ہوار بنت۔ (کوثر، 2008:229)

چار مرد کہ زال اے بت اے ٹاینت اے قصہ اے بابت اے ہے گشتگ بیت کہ بلوچی زبان اے اولی قصہ انت
کہ کیپٹن لچ اے چہ قلات اے دگہ اے 1837 اے در جنگ اے 1838 اے جرئل آف دی رائل ایشیاٹک سوسائٹی اے سیسی
جلد اے چہ کلکتہ اے چھاپ بوتگ۔ جرئل آف دی ایشیاٹک سوسائٹی آف بنگال و الیم VII پارٹ II کہ
1838 اے چھاپ بوتگ، اے کتاب اے اے قصہ بلوچی بہر اے مان نہ انت، لچ اے کتاب (Epitom of
the Grammars of the Brahuiky, the Balochky and the Panjabi Languages)
کہ برز اے کتاب اے یک بہر اے ایشی اے تہا ہم بلوچی بہر اے ہوار نہ انت، البت اے کتاب اے براہوئی بہر اے قصہ اے
پیم بندات بیت کہ:

“Char bandagh hinar hamra masu; asisargar,
asitrakan, asi darzi, asi fakir: daka gida darer hinar
hukmat Khudana hinar sahhofana jaga seti sham

بلوچی گیدی قصصانی ہمدنی

tamata. Hesur pat dir khakhare lagafer iragh biser kungor tusur juwane dade paspani khabardari kaning, juwane kul parer juwan toukal khudana awal ko war n a, e tultak nan harmusit khachena zargar pare na war purav mas kane bashkes pare juwan nimkhachbo, trakan damastus tugh hallt Dange henge hura hamode bundas tamasas dushagha teshei hawalamas zaif as jod kare handa patan ona war purav mas o Khacha."
(Leech. 1838.13)

ہے قصہ لانگ ورتھ ڈیمز چہ کوہ سلیمان ۽ دمگاں در جنگ ۽ اے قصہ اے ٹیکسٹ بک آف

بلوچی لینگو تیکنی لائنگ ورتھ ڈیمز اے پیمنہ بنات کرتگ کہ ،

"Chyar mard shafa pahra nishtaghathant badshahegha. Peshi pahra drakhaniegha. Drakhana gwashta "Shaf guzi na, chi khare khanan? "Dare jorentho andi zale but thainthai. Saken jawain surat dar jorenthai. Guda pahra philav bithai. Phadhi pahra darzi kharo bitha Darzia ditha admi but jurithighein, Gwashtai "nin man jaran doshan, hameshi jana deah." Jaran dokhto jana dathai."
(Dames.1991:4)

”چار مرد کہ زال ۽ بت اش ٹاینت“ ۽ قصہ علی جمعہ زمرانی ۽ رد ۽ بند دا تگیں
قصصانی کتاب ”سودا گراولی“ ۽ قصہ ”میر و“ ۽ بہرے کہ میر و اے قصہ ۽ یہ
بادشاہ ۽ جنک ۽ گپ دارینگ ۽ بیان کنت کہ جنک گویاک ۽ شنگ ۽ گپ نہ
کنت۔ اے قصہ میر و ۽ زبان ۽ اے پیمنہ بنات بیت کہ :

”ہست ات بادشاہ آئی ۽ شکار ۽ سک شوک ات یک روپے آئی ۽ وتی حاصیں مردم
زرت انت یک دار تراشے، یک گد دوپے (درزی نے) یک زرگرے، یک
نیکردے (ملائے) ۽ دیم پہ شکار ۽ شت انت، رواں رواں شپ ۽ گپت انت آیاں یک جاہے
داشت ۽ شام ۽ روت ۽ زند بادشاہ ۽ گشت کہ من وپساں شتا باری باری پانگ پانی بہ کن ات۔“
(زامرانی، 2015.13)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

اے سیں قصمانی بندات دگہ رنگ انت، بلئے نیامی بہریک وڈانت کہ ایدگہ سیں سنگت و پس
انت و دار تراش دارے زوریت و آئی و تراشیت یک بت یے جوڑ کنت، درزی آئی و راگد گورا و انت، زرگر
آئی و اسہت و زور پر کنت، گڈ سر و فقیر دعا کنت و آئی و اسہا مان بیت و پدا چاریں ہے گپ و سر و آنت کہ
ہر کس گشت اے زال منی انت۔

براہوئی و قصہ ہر چاریں و وانت دگہ و سر و ورنایے گند انت و آئی و گش انت کہ مئے شرع بہ
کن، ورناء کہ زال دیست آئی و گشت کہ اے و منی ارواح انت، پدا اے پنچیس شت انت کو تو ال و گورا کہ
مئے شرع و کن، کو تو ال و کہ زال دیست گراں آئی و گشت کہ اے زال منی برات و جن انت، منی برات
پیر و شنگ، شامنی برات کشتگ و آئی و جن زرتگ، منی برات و حون و بدئے ات، کو تو ال و ایشان و زاہ و
بد کرت و ایشان و بادشاہ و دربار و برت و گشت کہ اے مرداں منی برات کشتگ و آئی و زال زرتگ من تہی
در باء آنگ اوں، تو و بادشاہ ایشان و سزا بدئے و گوں من انصاف بہ کن۔ بادشاہ و گشت کہ زال کج
انت؟ و ہدے بادشاہ و زال دیست آئی و گشت کہ اے و منی چو کری انت۔ بادشاہ و حکم دات کہ ششیں
مردانی لاپاں تل دئے ات۔ بادشاہ و گوں زال و آروس کرت۔ (Leech.1838: 13-15)

لانگ ورتھ ڈیمز و قصہ و اے چاریں مرد بادشاہ و گورا اکانت کہ مئے شرع و کن، بادشاہ گشت کہ
زال سید و نہ بیت کہ نیکیں دعا یے کرتگ۔ ڈراکان و زرگر و دی نہ بیت کہ دویمناں وتی ازم شون
داتگ۔ اے زال و درزی و بیت کہ آئی و گڈ گور و داتگ و ہا نہی و برتگ۔ (Dames.1991:4)

میر و و قصہ و بادشاہ ہے گشت کہ اے کاڑ کسے و نہ انت و منی انت۔ پدا میر و چہ بادشاہ و جنک و
جست کنت کہ تو بگش اے کاڑ کنتگ انت؟ بادشاہ و جنک و پسو دات کہ اے کاڑ زرگر و بیت۔ دار تراش
آئی و پت انت، درزی آئی و مات انت، نیکر دپاکیں پروردگار و جند انت۔ دومی پسو ”امروز“ انت کہ اے
دنیا کسے و نہ رسیت۔ بادشاہ، زرگر، درزی، دار تراش، نیکر د و ماہ و شامہ لونک اس و تیوگیں پناہ بنت و امروز
مانیت و اے کاڑ کسے و نہ انت۔ (زامرانی، 2015.15)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

اے سئیں قصصانی پلاٹ ء تھیم یک رنگ انت، سئیں قصصہ گوں وتا ہمدپ انت۔ ڈیمزء زامرائی ء قصصہ ء کارست چار انت، البت لپچء براہوئی قصصہ ء گڈ سرء دگہ دو کارست ہوار بنت۔ سئے بے دروریں ٹیکلی گیدی قصصہ اولی ء سینزدی قصصہ انت کہ اے قصصہ ”گیدی قصصہ سومی“ ء ”بادشاہ حد اوندوت آت“ ء ہم بیان کنگ بوتگ، قصصہ ء کارست یک انت، بلئے سئیں قصصانی گڈ سرء دگہ رنگ ء آسر بنت۔ ہمک کتاب ء اے قصصہ جتاتکس در شانداب ء بیان کنگ بوتگ۔ گیدی قصصہ اولی ء ملک محمد پناہ گوں لانگ ورتھ ڈیمزء لبرزاں اے قصصہ ء اے پیم بندات کنت کہ :

"دو براٹ آنت، یکھے ء سے بچھ آنت۔ یکھیں یک جنکھے آت۔ آنہی ء کہ سے بچھ آنت، آں مر تھوشٹہ، گڑا آنہی بچھاں گوشتہ وٹی ناخو ءر ”وٹی جنکھے ء مار دے، سانگ ء کھنوں۔ ناخو ء گوشتہ ”میں جنکھے یکھ ایں، شو اسے اے، تھماں یکھ ء ر دیانی؟ مس شارے سدر و پیادیاں، شابر و نیٹ، سوداگری کھنے بیائے، ہوا نہی ء کہ بھاز سیٹ کھٹھہ، گڑا ہوا نہی ء وٹی جنکھے دیاں۔“ (پناہ، 2014.42)

گیدی قصصہ سومی ء اے قصصہ ء نام ”سے زہگ سے ٹھکی“ انت ء امان اللہ غازی اے قصصہ ء اے پیم بندات کنت کہ :

"روچکانا ہستت بادشاہی ایٹی نام ات عجب خان ایٹراہستت سے زہگ یک اے نام ات لیٹ خان دومی نام ات گمشاد او سے می اے سبزل سے می زہگ شہ ہر دوکاں کستر ات قدرت خدا ہی ای ہر سے میں زہگ رست لائق بوتماں بزاں وزیر ارء یک جنکی ہستت ات بلئے باز شریں جنکی ای ہر سے زہگی کہ گنداں ایٹانی دل مان بیت ای ہر سے کایاں پسار اگٹ کناں کہ امر اگمیشی سانگ بدے بادشاہ ء گشت ابای ویک جنکی شما سے مردموں من کہ رائی بد آئیں شمانچو کئی برئی ہر کی وٹی نریاناں سوار بی دور دوریں ماکاں برئی پرائی یک یک ٹیکلی بیاری ہر کسی کہ ٹیکلی آرادوست بوت آگمائی سورکاں وزیر اہم ہی منت کہ شریں۔ (غازی، 1971.192)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

اے قصہ ”بادشاہِ حد اوند و ت آت“ ء کتاب ء ہم ہوار انت ء ایسی ء نام ”ناکو ء
 چنک ء“ انت۔ شے رگام اے قصہ ء چوش بندات کنت کہ:
 ”آست آت دو برات ء دوستی نیں ء پُر مہریں برات ات انت ء سیر ء آبادات انت
 ۔ مستریں برات ء سے بچات انت ء ورنہ ء مڑاہ دار ء پُر شان۔ کستریں برات ء آست آت
 یک شرر نگلیں ء بے عیبیں چنک ء۔ سیں براتاں ہر یکے ء وتی پت ء را گوشت کہ
 من ء ناکو ء زامات بہ کن کہ من دگہ جن نہ گراں۔ یک روچ ء پت ء وتی سے نیں بچ
 آورت ء گوشت کہ شہر سے نیں ناکو ء زامات بوٹگ ء واہگ دارات بلے ناکو ء جنک یکے
 ء شہر سے ات ء جنک سے جاگہ کنگ نہ بیت۔“ (رگام ء 2015.335)

گیدی قصہ اولی ء اے قصہ دیمتر ء چوش بیت کہ یکے سدر و پیا مندر کے گپیت ء دومی اڈن کٹورنی
 یے ء سیمی برات آدینکے گپیت۔ آیاں چہ آدینک ء چارات کہ مئے ناکو ء جنک بیران بوٹگ! گڑاں اے
 ہر سیں اڈن کٹورنی ء سوار بنت ء ناکو ء گس ء سر بوت انت ء مندر یک ششت ء آپ جنک ء ڈپ ء دات انت
 جنک زندگ بوت۔ ناکو ء ایشان ء بادشاہ ء گورارہ دات کہ شے فیصلہ ء کنت۔ بادشاہ ء گشت کہ ہمائی ء کہ
 جنک ء میت ء شودگ ء و ہد ء دیستگ جنک ہمائی نیگ انت کہ آئی ء بُر ہنگ ء دیستگ۔ (پناہ ء 2014.43)
 گیدی قصہ سومی ء مستریں برات دو ہزار کلدار ء ڈور گندے گپیت ء نیام تاکی نیں برات
 چار ہزار کلدار ء ڈری یے گپیت ء کستریں برات ہزار کلدار ء حاک ء سوپے گپیت کہ آئی ء و رگ ء نادرہ دراہ
 بنت۔ ایشاں چہ دور گند ء جنک چارات کہ جنک مرر کی انت ء ہر سیں برات دری ء سر ء نشت انت ء بال کنان ء
 ہما دمان ء جنک ء گس ء اتک انت۔ کستریں بُرات ء سوپ ء کسانیں بہرے دور کرت ء جنک ء رادات جنک ہما
 پیسری جنک بوت۔ بادشاہ ء گشت کہ اگاں دور گندمہ بوتیں شہا جنک نہ دیست ء دری مہ بوتیں شہا و ہد ء سر ء نہ
 یتگ ات ء ء سوپ مہ بوتیں جنک دراہ نہ بوٹگ ات ء شہا سیں برو برو ات ء شرت ہمیش انت کہ تیر جنی
 بکن ات ء ہر کسی تیر دور شت انت جنک ہمائی نیگ انت۔ تیر جنی ء کستریں برات ء باج بُرت ء بلے پت ء
 جنک ء راکوں مستریں برات ء آروس دات۔ (غازی ء 195-192:1971)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

بادشاہِ حداوند و ات آئے اے قصہء پیت وتی زہگانی بود نانی ء چکاسگ ء ہاتراہر یکے ء نکلے اشرفی دنت ء گشیت کہ پوریات بکن ات ہر کس ء کہ باج بُرت جنک ء سورگوں ہمانی ء بیت۔ سیں برات ولانتاں شت آنت، مستریں برات ء آدینکے گپیت، دومی برات چہ بلکے ء یک آنچیں درمائے گپیت کہ پہ ہمک نادراہی ء شرانت، کستریں برات ء راہہ یک نکلے اشرفی ء تحت یے دست کپ ایت کہ گوندو دیگ ء تحت بال کنت ء مردم ء منزل ء سر کنت۔ سیں برات یکجا بنت ء وتی گپتنگیں چیزانی تو سیپ ء کن آنت، گڑاں چہ آدینک ء گند آنت کہ جنک نادراہ انت ء مرگی انت۔ سیں برات تحت ء روان ء سوار بنت ء ناکو ء گھس ء سر بنت۔ توکی برات وتی گپتیں درمان ء تھے جنک ء گین ء ء تھے دپ ء دنت جنک پادکیت ء وتی ناکو زتکاں بیاپہ خیر کنت۔ ہر یک براتے ء ہے گشت کہ جنک منیگ انت، پت ء ناکو حیران بنت کہ کئی حق ء بہ بنت، آسر قاضی ء گوہر شت آنت ء قاضی ء درائنت کہ راستے کہ آدینک ء زال پہ نادراہی ء پیش دانتنگ، درمان ء وش کرتگ، بلئے حق کستریں برات منیگ انت، تحت ء روان ء واجہ منیگ انت کہ شمارا پہ وہد رسینتگ

ئے۔ (رگام، 2015.335)

اے قصہء، تھیم، کارست یک انت، ہر سیں کتاباں دگہ دگہ رنگ ء در شانداہ ء بیان کنگ بوتگ ء سیں قصصانی آسراں تپاوت آست۔ گیدی قصہ اولی ء بادشاہ حداوند و ات آئے قصہء اے سیں برات گوں وتی ناکو ء جنک ء آروس کنگ ء واہگ داربنت، بلئے گیدی قصہء سومی ء ہے بیان کنگ بوتگ کہ اے سیں برات بادشاہ ء زہگ انت ء گوں وزیر ء جنک ء آروس کنگ لوٹ انت۔ گیدی قصہ اولی ء بادشاہ ء جنک مرتگ ء مندرگ ء ششنگیں آپ دیگ ء زندگ بیت، بلئے گیدی قصہء سومی ء بادشاہ حداوند و ات آئے جنک نادراہ انت۔ گیدی قصہ اولی ء جنک ء ہا برات آروس کنت کہ آئی ء جان ء شودگ ء دیستگ۔ گیدی قصہ ء سومی ء جنک مستریں برات ء دیگ بیت ء بادشاہ حداوند و ات آئے جنک کستریں برات ء دیگ بیت کہ تحت ء واجہ انت۔ شاہزادہ، شفا نکلہ وینا بائی گیدی قصہ اولی ء چار دمی قصہ انت کہ اے قصہ گوں گیدی سومی ء ”شاہ امان اللہ خان“ ء قصہء ہمدپ انت۔ اے قصہء بیان کنگ بوتگ کہ بادشاہ ء بیچ گوں وتی بلوچیں سنگت ء پس

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

چارینی کنت بادشاہ آئی سرء کله کنت کہ بیا، بلئے آنیت۔ گڑاں بادشاہ جارپرینت کہ ہر کس شاہزادگء گھسء بیاریت من آئیء ارادء انعام دیاں۔ بلک یے اے کارء ڈبہء زوریتء گشتیت کہ تی بچء من کاراں۔

”اٹشہ کہ پھیرنڈہموذا کہ شیکھ چانغ انت اش، سعن چٹو کھاری پھر کھشتی،۔ گڑاں گواں جھٹی ”یکھے شوایائے، گوما سعن ء زیرائیں، یہ ہورے دی گوشء کھناں۔“ بادشاہ بچھ گوشتہ براثء ر۔ تھو برو، پھول دی کھنے، سعن ء دی زیرائیں۔ آختہ کہ ہواں بزیں والا آنہیء گو سعندی زیر غانٹی، آنہیء ر گوشتی، ”من ء ہالء دے۔ آنہیء دف بر تھو گوش نغء گوشتہ ”باگھوا تھراہال جوانیں دیاں۔ تھرو آختی براثء گور پھول کھتہ۔ بادشاہ بچھء ”چہ گوشتہ پھیرنڈہ؟ آل چھوروء گوشتہ ”مء جی نہ گوشتہ، ہچھو گوشتہ کہ مس تھرا باگھووء (حال) دیاں۔“ (پناہ، 44، 2104)

شہزادگء دل ء شیک پیدا ک بیت کہ سگت گپء چہ من چیر دیگ ء انت۔ دومی روجء پدا بلک ء توار جت کہ بیات کدء ساتاں چست کنگ ء منی کمک ء بکن ات، پدا بلوچیں سگت اتک ء بلک ء آئیء گوش ء گشت کہ باندا بیا۔ شہزادگ ء سگت جست کرت کہ بلک ء چے گشت آئیء پسو دات کہ گشتگ ءے باندا بیا۔ شہزادگ ہمے سر پد بوت کہ اے منا حال نہ دیگ ء انت۔ سہی روجء پدا بلک ء توار کرت، گڑاں بلوچء شہزادگ ء راکشت کہ توبہ رو۔ گڑاں بلک ء شہزادگ ء گوش ء گشت کہ تی بلوچیں سگت مناہر روج گشتیت کہ منی گپء شہزادگ ء گوبارء سر کن من پہ آئیء شیدا آل۔ شہزادگ گوں اے گپ ء اٹھنگ ء زہر ء پربیت ء تچک ء وتی بیت ء وتی بیت ء راکشت ءے کہ شوانگ ء بچء بگش ات ء آئیء چماں تشت ء کن ات ء من ء پیش دارات۔ بادشاہ سر پد بوت کہ بلک ء وتی کار کرتگ۔ بادشاہ کلمہ راہ دات کہ شوانگ ء بچء چہ دگہ ہندے ء دیم دے ات ء گرانڈے بگش ات ء آئیء چماں بیارات۔ (45-46)

شاہ امان اللہ خان ء قہصہء بادشاہء راکش انت کہ تی شہزادگیں بچ گوں وزیر ء زہگ ء نندیت ء پاد کیت بدنام بیت۔ چوش بہ کن کہ دو میناں جتا بہ کن۔ بادشاہ جار جنت کہ ہر کس اے دو میناں جتا بہ کنت من آئیء راجہ زڑء سہر ء بار کنیں۔ بلک یے بادشاہء کرا اتک ء گشت ءے کہ من جتا اش کناں، اگاں من جتا نہ

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

کرتاں من ہرات کن۔ بلک ۽ راہ ۽ سر ۽ کڈ کے بست ۽ نشت۔ دوئیں سنگت راہ ۽ گوزان ۽ ہے کڈک ۽ آتک
 آنت۔ گشت اش او بلی تو اد ۽ چے کن ۽؟ بلک ۽ گشت رگوزیاں چار آں چے وش کنناں۔ دگہ روچے پداے
 دوئیں گوست آنت۔ بلک ۽ چم پہ ایشاں کپت۔ بلک ۽ توار جت ۽ گشت بادشاہ زہگ تو بوشت! وزیر ۽ زہگ تو
 بیامن تراگپ یے گشاں۔ وزیر ۽ زہگ آتک بلے بلک ۽ گشت کہ بابی من گپ بے حال کرت، تو باندا
 بیا۔ اید گہ روچ بوت دوئیں سنگت پہ شکار ۽ در کپت آنت ۽ چہ بلک ۽ کڈک ۽ دیم ۽ گوزگ ۽ آتاں۔ بلک ۽ گشت
 بادشاہ ۽ زہگ تو بوشت! وزیر ۽ زہگ تو بیامن تراگپ یے گشاں۔ وزیر ۽ نچ آتک بلک ۽ جت وتی سر ۽ چانپٹ
 یے ۽ گشت ۽ بے بابی من گپ ۽ پدا بے حیاں بوتوں۔ سسی روچ ۽ پدا ۽ ہے پیم بوت۔ گڑاں بادشاہ ۽ زہگ ۽
 شک کرت ۽ گشت کہ چے گپے بلک تراگشت تو من ۽ حال نہ دے، بادشاہ ۽ نچ سک زہر ۽ بوت ۽ چہ شکار ۽
 واتری ۽ رند گھس ۽ آتک ۽ وتی پت ۽ راگشت کہ وزیر ۽ نچ ۽ بگش ات ۽ حوناں تاس ۽ کن ات ۽ بیارات من
 واران اش۔ بادشاہ پہ وزیر ۽ کلمہ راہ دنت، بلے وزیر وتی نچ ۽ بدل ۽ گرانڈے کشیت ۽ آئی ۽ حوناں تاس ۽
 کنت ۽ راہ دنت (غازی، 1981:49-51)

اے قصہ دیمتر ۽ ہم کہیں ہمدپ انت ۽ گڈ سر ۽ دگہ دگہ رنگ ۽ ہلاس بنت۔ گیدی قصہ سومی ۽ شاہ
 امان اللہ چہ گیدی قصہ اولی ۽ شاہزادہ، شفاکھ وینا بانی ۽ کستر انت ۽ ایشی ۽ تھا مسلماناں گوناپ ہو ار آنت ۽ گیدی
 قصہ اولی ۽ قصہ چہ وتی ڈر وشم ۽ ہے پدربیت کہ ہندی قصہ یے۔ گیدی قصہ اولی ۽ گڈ سر ۽ بادشاہ ۽ نچ ۽ سنگت
 آئی ۽ رابازیں جاہاں چہ جیڑہ ۽ جنجالاں رکین ایت ۽ وت سنگے جوڑ بیت، پدا بادشاہ ۽ نچ ۽ راجہ وینا بانی ۽ یک زہگے
 بیت ۽ آوتی زہگ ۽ کشیت ۽ ہے سنگ ۽ سر ۽ خون رنچ لیت، گڑاں بادشاہ ۽ شوا نگیں سنگت پدا ہماول ۽ مردم
 جوڑ بیت۔ (پناہ، 2014.53)

بادشاہ حد اوند وت آت ۽ قصہ ”ایدان“، گوں گیدی قصہ اولی ۽ ”شاہزادہ شفاکھ وینا بانی“ ۽ گیدی
 قصہ سومی ۽ ”شاہ امان اللہ خان ۽ قصہ ۽ ہمدپ انت۔ ایدان ۽ قصہ اے پیم انت کہ بادشاہ ۽ نچ ایدان گوں
 ورنائیں بلوچ بہ نام ۽ سنگت انت۔ ایدان ۽ مات شہر ۽ ہرگ سریں بلکے ۽ کشیت کہ تو اے دوئیں جتا کن تو

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

ہرچی مال لوٹے من ترادیاں۔ یک روچے دوئیں سنگت روگ آنت، بلک بلیوچیں بچک توار کرت ء گشت کہ ناکوز تک نزیک ء بیامن ء گوں تو گپے آست۔ بلک ء ورنادست ء گپت ء دور برت ء گشت کہ من باند ترا گپ ء گشتاں۔ بلک شت، بادشاہ ء بچ ایدان وتی سنگت جست کرت کہ بلک ء چے گشت، بہہ نام گشت کہ بلک ء گشتنگ گپے آست بلئے ترا باند اُشتاں۔ دومی روچ ء بلک ء پداور ناتوار کرت ء بادشاہ ء بچ گشت کہ من ء گوں وتی ناکوز تک ء اہوت ء گپ کنگی انت، ء دور شت آنت ء بلک ء بہہ نام ء گشت گوں تو جبرے کنگی انت بلئے باند۔ ایدان بہہ نام ء سوج کرت کہ بلک ء چے گشت؟ بہہ نام گشت بلک ء ہاگپ جنگ انت۔ سیی روچ ء پداہے پیم ء بوت ء ایدان برانز گپت کہ منی ء تنی چونیں دوستی یے کہ تو گپ ء چہ من چیر دے، مروچیک ء پداوتی وڑ ء بو ء منی وتی وڑ ء ہاں۔ (رگام، 569-566:2015)

ایدان ء قصہ دیمتر ء دگہ رنگ انت ء گوں گوں گیدی قصہ اولی ء ”شاہزادہ شفاکھ وینا بانی“ ء گیدی قصہ سومی ء ”شاہ امان اللہ خان ء قصہ ء ڈپ نہ وارت۔ گل و صنوبر گل و صنوبر گیدی کسو (ششمی) ء قصہ انت کہ اے قصہ ء ہے بیان کنگ بو تگ کہ بادشاہ جنگ چہ ماڑی ء بچ ڈر نیت ء مدام بزز ء نشتنگ۔ یک روچے آئی ء بیت ء آئی ء راکشت کہ تو کئے ء دوست دار ء من ترا آروس دے آں؟ جنگ کشیت کہ ہر کس گل ء صنوبر ء حال ء کاریت ء منادنت من گوں ہوانہی ء آروس کنان۔ بازیں شہزادگ آتک انت کہ ماجنگ ء جست ء پسو ء دیاں بلئے جنگ ء ہے جست کت کہ گل ء گوں صنوبر ء چوں کت ء ء صنوبر ء چوں کت ء گوں گل ء، بلئے کس ء پسو دات نہ کرت ء جنگ ء دست ء کشتگ بوت انت۔ بادشاہ یے آست ات کہ آئی ء ہفت بچ ات انت ء شش بچ ہے جست ء پسو ء نہ دیگ ء سوب ء کشتگ بو تگ ات انت۔ ششمی برات پہ ہے جست ء شوہاز ء در کپیت ء حاتم تائی ء گوراروت ء حاتم تائی آئی ء راکلا ہے دنت ء کہ کلاہ ء سر ء کنگ ء آچہ چماں اندیم بیت۔ بچک دیہانی ڈیہہ ء زوت، گندیت کہ زالے گوں زمزیلاں بستگ ء آئی ء راکچک یے ہم است انت۔ دیہانی بادشاہ جست کنت کہ پرچا انگلے بچک کشیت کہ چوش منی شش برات کشتگ بو تگ ء من ہم ہے جست ء پسو ء شوہاز ء انگلاں۔ دیہہ ء گشت آزال کہ گوں زمزیلاں بستگ منی زال انت ء صنوبر مناں۔ دیہہ قصہ کنت کہ یک روچے زال اسپ ء سنج کر تگ ء کشتگ، من ہم آئی ء پشت ء شنگوں من

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

دیستگ کہ من جن گوں چارشیدی ءیک جاہ انت، من سے شیدی کشتگ، چارمی ء منی مود کپتگ انت، منی جن شیدی ء نیمگ ء بوتگ ء منی کچک منی بدل ء بوتگ۔ آنت کہ منی کچک پلنگ ء سرء انت ء منی زال کچک ء جاگہ گوں زمزیلاں بندوک انت۔ دیہانی بادشاہ دیتر ء گشت کہ تو برواود ء جنک ء کراکلیتاں پچ گر ء ہمودا بلاہیں پیتی است انت آئی ء تہاشیدی یے است ء ہے شیدی ء پے منی ہاتراہ کش۔ گڑاں پچک کیت پداہما جنک ء کرا ء کلیتاں پچ گیت ء شیدی ء کثیت ء پدا آئی راگل و صنوبر ء قصہ ء کثیت۔ گڑاں بادشاہ آئی ء راگوں وتی جنک ء آروس دنت۔ پدا اے مردوتی جن ء زوریت ء وتی ملک ء کیت ء وتی پت ء را کثیت کہ ہما بادشاہ جنک ایش انت کہ منی ششیں برات لے کشتگ انت۔ بادشاہ ء پچ وتی ہے جن ء زہے جنت ء کثیت ء پدا گوں وزیر ء جنک ء آروس کنت۔ (مری، 85-78:1971)

اے قصہ بادشاہ حد اوندوت ات ء کمین دگہ وڈ بیان کنگ بوتگ ء چہ گیدی کسو ششمی ء گل و صنوبر ء مستر انت، بلے دوئیں قصصانی تھیم یک انت ء گوں وت ء ہمدپ انت۔ بادشاہ حد اوندوت ات ء ”گل ء صنوبر“ ء قصہ چوش انت کہ بادشاہ ء جنک ء بازیں ورنہا ہے ہاتر ء کشتگ انت کہ ایشاں آئی ء ہے جست ء پسو نہ داتگ کہ ”گل صنوبر ء صنوبر ء گوں گل ء چون کرت“۔ کسے آگاں پسودات گڑاں جنک گوں آئی ء آروس کنت۔ یک بلوچیں نوجوانے زمیاد ات کہ بادشاہ ء پچ ات ء آئی ء جد مادریں شش برات ہے جست ء پسو نہ دیگ ء سوب ء کشتگ بوتگ ات انت۔ زمیاد بلکہ ء کرا کیت ء وتی احوالاں بیان کنت کہ من بادشاہ ء کستریں بچاں، زال ء منی شش برات کشتگ ء آئی ء جست ہمیش انت کہ گل ء گوں صنوبر ء صنوبر ء گوں گل ء چون کرت۔ آئی ء بلکہ ء راگشت کہ تو من ء سر ء سوج بہ کن کہ من چون بہ کنال ء اے جست ء پسو ء چہ کجا بیاراں؟ بلکہ ء گشت کہ اے جست ء پسو کوہ قاف ء انت بلے اود ء روگ آسان نہ انت ء سال ء ماہانی راہ انت۔ زمیاد مز نیں جیرہ ء جنجالاں پدا کوہ قاف ء ہما بادشاہ ء سر بیت کہ نام آئی ء صنوبر انت۔ زمیاد پے ہشاری چہ بادشاہ ء ہے جست ء پسو ء سوج کنت، بادشاہ آئی ء را کثیت کہ سانگ ء رندیک روچے من چہ شکار ء شاداں واتر بوتگاں، دیستگوں کہ یک سیاہیں ٹیہے منی بانوریں زال ء را سوار انت۔ بادشاہ ء وتی کچک ء نیمگ ء

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

اشارہ کت ء گشت کہ آوہداں من ء اے نرا ز گوں بو تگ۔ زال ء ٹیسس غلام ء من ء کہ دیستگ دوئیں ابکہ بو تگ آنت ء ہاشیدی ء ڈر کنگ ز ہم پہ منی جنگ ء وہدیکہ ٹیبہ ء ز ہم کشیتگ ء منی نیمگ ء آنگگ، اے کچک ء چاراتگ کہ اے شیدی منی واجہ ء کشیت، آئی ء ڈور کر تگ ء شیدی ء بز گوشت دپ ء کر تگ آنت ء ٹیبہ کپتگ۔ غلام ء ز ہم من چنگ بلئے من غلام ء رانہ جنگ، آئیبہ منی اش کنگ ء آنگگ لنگ انت بلئے زندگ انت ء آنگگ ء ہما بان ء کہ من ء منی زال بو تگ آنت ہما بان ء انت۔ جسٹ ء پسو کہ زمیاد ء تر سیت، ہما دمان ء سیرگ ء سوار بیت ء کیت ء بادشاہ ء جنک ء گورا جنک آئی ء راجسٹ کنت ء زمیاد پسو ء ذات ء گشت کہ پہ یک قہنگیں گوہارے ء حال ء گرگ ء بادشاہ ء اے جنک ء مردانی گردن جت ء کشیتگ آنت، بادشاہ ملامت بوت ء گشت ء کہ تو پسو و داتگ، منی جنک تئی انت۔ بچک ء گشت کہ من وتی راج ء جسٹ ء ابید گوں اے زال ء آروس کرت نہ کناں۔ ورنہ ء گشت کہ من تئی جنک ء زوراں ء وتی ملک ء رواں۔ دومی روچ ء زمیاد ء شاہ پری زرت ء وتی ملک ء ر ہادگ بوت۔ وہدیکہ زمیاد وتی شہر ء کلات ء گوں وتی جن ء سر بوت، بادشاہ ء دیوان کرت، گوں میر ء امیراں صلاہ ء شور کرت ء ہے فیصلہ کرت کہ منی بچانی کوش ء بیر گیری نہ بیت۔ بادشاہ ء گشت کہ بانک ماہ پری، آئی ء نثار انت۔ بادشاہ ء بچ ء ر گوں ماہ پری ء آگدہ کرت ء وتی شاہی پاک وتی بچ ء سر ء بست۔ میر زمیاد ملک ء بادشاہ بوت ء ماہ پری، شاہ بانک۔ (رگام، 124-110:2015)

بادشاہ حد اوندوت آت ء گل ء صنوبر ء قصہ ء ہما بہر کہ زمیاد بلک ء کراپہ سر ء سوج گپت گوں بادشاہ حد اوندوت آت ء قصہ ”دختر ء زیر زمین“ ء قصہ ء اے بہر ء ہمدپ انت۔ کہ ورنہ بلک ء راجسٹ کرت کہ دختر ء زیر زمین کجا انت؟ بلک ء ڈرائینت کہ چہ اد ء کمیں دور آدم ء یک شہرے است کہ زمین ء چیر ء انت۔ بلک ء گشت کہ دختر زمین بادشاہ ء جنک انت کہ ہر کس پہ سانگ بندی ء کیت، جنک جسٹ کنت ء ہر کس کہ بے سوب بوت آئی ء گردن جنگ بیت۔ الا کچہ بلک ء سوج کرت کہ اے زال ء جسٹ چے انت؟ بلک ء پسو دات کہ تاں اے وہد ء ہر کس کہ آئی ء کرا کشیتگ و اتر نہ یتنگ کہ کسے بزانت کہ جنک ء سوال چے انت۔ (ہمیش، تاکدیم: 342)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

تو تو و در نو گیدی قصصہ (ہفتمی) ء ”تو تو و در نو“ ء قصصہ ماتو ء چکو ء سیادی ء ماتو ء زورا کی ء بابت ء انت کہ ماتو ء زہر ء کینگ انچوش گیش بنت کہ وتی کود کیس چکو ء کشیت ء آئی ء گوشاں وارت۔ تو تو مرگے چوڑ بیت ء مدام ڈر چک ء سر ء کیت گوں وتی گہار ء گپ ء تران کنت ء آئی ء را شکر ڈپ ء دنت۔ و ہدے در نو وتی ماتو ء کشیت کہ مرگے کیت مدام من ء شکر ڈپ ء دنت گڑاں ماتو ہم ڈر چک ء چیر ء زوت ء تو تو آئی ء ڈپ ء زہر ء گلورے دات ء ماتو مررت۔

اے قصصہ اے پیم بندات بیت کہ سودا گر ء جن مریت آئی ء دوز بگ انت، مستریں جنکے کہ نام نئے در نوات ء کستریں بچکے ات کہ آئی ء نام تو تو ات۔ ہے ہلک ء جنوزاے است ات کہ آئی ء سودا گر ء مال چم ء چیر ء کرتگ ات انت ء آئی ء واہشت ات کہ سودا گر گوں آئی ء آروس بہ کنت۔ زال ء در نو گشت کہ وتی پت ء بگش گوں من آروس کن، بلئے تو تو اے گپ ء وش نہ ات۔ آس سودا گر گوں ہے زال ء آروس کنت ء تو تو بدیں روچ بندات بوت انت۔ زال ء تو تو کشت ء آئی ء گوشت وارت انت ء آئی ء ہڈ ڈر چک ء بن ء کڈ کرت انت، در نو یہ تو تو شو ہاز ء سر گرداں بوت ء اتک ڈر چک ء چیر ء نشت ء و شین تو اے اے شعراء وانیت:

کے کسان چک انت تو تو کسان چک انت
سردر چک ء پلو نشتہ، پلوے کو نزہ ء قد ء
آحتہ بما ماتو کہ در نو کو نزہ ء کچ انت
بابا ء منا گشتگ کہ ماتو ء ترا گشتگ“

(مینگل، 2011.29)

تو تو و در نو ء قصصہ گوں ہے کتاب ء قصصہ ”بجن لالا (ماتونگ ء کینگ) ء بنداتی بہر ء ہمد پی انت ء قصصہ دیبتر ء دگر رنگ بنت، بلئے قصصانی نیچر یک انت ء دوئیں قصصاں ماتو ء کرد گوں یکے دومی ء ہمد پی انت۔ اے قصصہ اے پیم بندات بیت کہ یک سودا گرے ء اولی جن مررت، آئی ء دوز بگ ات انت، یک جنکے ء یک

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

بچکے۔ ہمے ہندے یک جنوزامے ہم است ات کہ آئیء گوں سودا گرے زہگاں مہر کرت۔ سودا گرے گوں اے جن آروس کرت، گڑاں ماتوے کینگ گوں وتی چکواں پدربوت۔ سودا گرے بچکے پچا بنگ عرہدات ء آئیء گوہارے راکشتے کہ بہ رواں دارکاراں، دارے شت انت ء ماتوے ہموداوتی جنکیں چکوگٹ ء لوپ کرت ء کشت، جنک گرے ء دور دات ء گھس ء اتک۔ جنک ء ہڈو حون ہمے گرے رست انت تل بوت انت۔ سودا گرے بچوتی گوہارے شوہازے ہمداتک ء چہ ہمے نلاں یکے تراشت ء نلے جوڑ کرت، ہر دیں کہ نل ء آئیء جت گڑاں نل ء چوش توار کرت:

”بجن لالا! بجن لالا! اما کنزائیں چنڈے

مناشیت و گرے دور دات منن رستن نلے بوتن

منی تاکاں بڑاں چرتہ

منالالو گرو کرتہ،“ (مینگل، 51: 2011)

کوہ ناکو گیدی قصہ ہفتمی ء کوہ ناکو ء گیدی قصہ سومی ء ”گنوک ء سار“، گوں یکے دومی ء ہمدپ ء

ہمرنگ انت۔ کوہ ناکو ء قصہ ء میر عاقل خان مینگل اے پیم بندات کنت کہ:

”است ات یک مردے ابشی دو بچ ات انت۔ یکے سارو، یکے گنوک اے مرد مرے
، گنوکیں براس دومی براس ء گشت، بیالالاپس ء گڈے بارکنن۔ گڈے بار کرتنت، گنوک ء بارے
گوکے آحت۔ گنوک گوک ء زرت شت یک کوہے۔ کوہ ء بن ء اوشتات و توار جت، کوہ
ناکو! منی گوک ء گرے؟ آئی توار کوہ ء پرشت و پدی اے ڈول آحت، کوہ ناکو! منی
گوک ء گرے؟ گنوک ء گشت، تو منی چچکاں گرے، اے بگش گوک ء گرے نہ گرے
؟ پدا انچو توار آحت۔ نیٹ گنوک دم برت گشت، گرے، کوہ ء توار آحت، گرے، گرے
۔ گنوک ء گوشاں گریں گریں۔ گنوک گشت، شر! کوہ ناکو دہ کلدارے گوک تی
انت۔“ (مینگل، 38: 2011)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

قصہ دیمتر اے پیم انت کہ گنوک گوک ء ہمد اکوہ ء دیم ء بندیت ء روت۔ پدادومی روچ ء کیت گشیت کوہ نا کو منی زراں بہ دے۔ آئی ء آواز کوہ ء پُرشیت (جلس ابیت) ہے آواز پدا آئی ء گوشاں کپیت۔ گڑاں گنوک کوہ ء سنگے جنت کہ کوہ ء کپے دُور کیت ء چہ ہے جاگہ ء مزین زرز سہرے در کیت، گنوک دہ روپی زوریت ء روت وتی برات ء حال دنت کہ کوہ ء منا باز زرداتگ بلے من ایوکا وتی دو روپی زرتگ۔ برات کیت گندیت کہ راست آنت مزین زرز سہرے۔ ایٹاں زوریت ء برات جاہے ء کنڈ کنت۔ گنوک گشیت من بادشاہ ء حال دیاں کہ تو کوہ ء زرزاتگ آنت۔ تاں وہدے بادشاہ ء وزیر کینت اے زرز سہراں دگہ جاہے کنڈ کنت ء گشیت کہ منی برات گنوک انت ایٹی ء گیاں باورمہ کن ات۔ اے گنوکیں برات وڑ وڑیں کار زوالی کنت گڑاں آئی ء برات چہ اود ء لذت کہ گنوک بادشاہ ء دست ء مارا گوشارینیت۔ گنوک ہم آئی ء پشت ء گون کپ ایت ء راہاں مزین کار زوالی یے کنت ء ایٹانی سردیہانی ماڑی یے ء کپ ایت کہ اود ء دوپری آنت۔ دوین رو آنت تحت ء پلنگانی سر ء اود ء نند آنت۔ پری کینت اے دوین براتاں گش آنت کہ بہ روات کہ اے ہند ء چار دیہہ است انت کہ شمارا کش آنت۔ بلے گنوکیں برات گشیت مانہ رواں۔ گنوکیں برات گوں دیہاں ہم مزین ہنر ء مقابلہ یے کنت ء دیہہ چہ ایٹی ء شزاری بنت ء وتی ماڑی ء یل کن آنت ء تچ آنت۔ اے گنوک دوین پریاں گوں وتی برات ء آروس دنت۔ (مینگل، -38)

(44:

کوہ نا کوہ ء قصہ ء گیدی قصہ (سومی) ء ”گنوک ء سار ء قصہ“ ء تاں آسر ء ہمد پ انت۔ گیدی قصہ

سومی ء قصہ اے پیم بندات بیت کہ:

"روچکانا آست آت بادشاہے، بادشاہ خداوند تعالیٰ ء جندانت۔ ہی بادشاہ ء ملک ء ہست گریبے نام ء سبزل خان ات، سبزل خان ء دو بچک ہست یک گنوک ءے ویک ساری ءے یک روچ ءے بوت سبزل خان مرت۔ گڑا ہی دوین براس وت ماوت نشگتاں گنوک ء گشتہ کہ لاساری ء کہ پس زندگ سلامت ات ماؤشاہماں مالان ء نشت وارتاں۔ نوں کہ پس مرتابیا من تو ہی مالان بہر کنناں ساریں براس گشتہ شر سبزل خان ء بچنگلیں مال چی

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

انت۔ یک ہرے ویک گوکی سارینا گوشت کہ تو گوک ء زورے یا کہ ہرے گوک ء گشت
من گوکا زوریں گوک ء گوک ء رازرت ء شت کو ہاٹوئیں کو ہے بنا گوشتی ڈے نا کو کو ہی
من ای گوک ء بہانیں تو زورے یا زورے گوکے بہادہ کلدار انت۔ گوک ء گشت شرباز یا
گپ محن ایشیں من گوکارا ایل دات دگہ دہی روچا من کائیں۔ (غازی، 1971:31)

ہزار خشت گیدی قصہ (ہفتمی) ء ہزار خشت ء گیدی قصہ سومی ء ”شاہ محمود“ ء یک بہرے گوں
وت ء ہمدپ انت، دیہتر ء قصہ تاں آسر ء دگہ رنگ انت۔ ہزار خشت ء قصہ ء چوش انت کہ یک مالدارے ء
جن یک بلکے ء گواروت کہ من ء زہگ نہ بیت، گراں بلک دوئگی نان آئی ء رادنت۔ مرد ء جن ناناں
ور انت، لہتیں و ہد ء رند مالدارے جن ء رازہگ بیت ء و ہد پیلو بنت ء آئی ء را جنکئیں زہگے بیت کہ چو چراگ ء
شمنبلاک بیت۔ جنک ء واستا حاصیں جاگے ء جوڑ کنگ بیت کہ اود ء روچ ء روژنائی سر نہ بیت۔ جنک مزن
بیت ء زانتی بیت۔ یک مشکے وتی حوند ء کونڈان ء جنک ء جاگہ ء سر بوت، چہ حوند ء کہ روچ ء روژنائی زاہر بوت
جنک حیران بوت۔ مولداں گشت کہ اے روچ انت کہ دنیا ء روژناکت۔ شپ ء چار دہی ماہ ء روژنائی چہ
حوند پدربوت، مولداں گشت کہ اے ماہ انت۔ مولداں گشت کہ تاں کہ تئی سور نہ بوتگ تئی مات ء پت ترا
ڈن ء ڈر آگ ء نیلنت کہ تو نظر بہ نے۔ (مینگل، 2011:96)

اے بہر گوں گیدی قصہ سومی ء ”شاہ محمود ء قصہ“ ء بہرے ء ہمدپ انت، دوئیں قصہ دگہ یک
جاگے ء ہم ڈپ نہ ورا انت۔ شاہ محمود ء ہمدپیں بہرے پیما انت کہ بادشاہے ء راہفت جن است بلئے آئی ء را
زہگ نیست۔ یک فقیرے بادشاہ ء رانارے دنت ء بادشاہ ء را بچکیں زہگے بیت۔ پکیر ء گنگ ء ردد ء آئی ء را پنج
ماہ ء زندگارے ء تہ ء کنگ بیت ء یک مولوی یے پہ آئی ء وانینگ ء واستادارگ بیت۔ یک روچے مشکے کونڈ
جنان ء تاں ہما غارے سر بوت، چہ حوند ء روچ و دی بوت۔ بچک ء دور کرت کہ روژنائی ء گراں، مولوی ء گشت
کہ ایٹی ء نام انت روچ، ڈن ء دگہ دنیا یے است۔ بادشاہ ء زہگ ء گشت کہ شاپرچا من ء بند کرتگ من ڈن ء
رواں۔ (غازی، 1971:24-25)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

ہزار خشت ء نیامی بہر گوں گیدی قصہ سومی ء ”شاہ بہرام و شاہ کشور ء قصہ“ ء ہمدپ انت۔ ہزار خشت ء نیامی بہر اے پیم انت کہ ہزار خشت پہ کار ء گوں وتی سنگتاں دگہ ملکہ ء شت دیست ء کہ بادشاہ کلاتے بندگ ء انت، ہزار خشت ء یک جاگہ ہزار خشت بڈا کرت ء برت، بادشاہ ء آئی ء را سدر مزور ء کچ ء پوریا دات۔ ہر شپ ہزار خشت ء سنگتاں باری باری ء سر ء نان کرت۔ اولی شپ ء سنگتے ء گوشت گراست، یک بلاہ ریشیں مردے اتک ء اے سنگت ء آئی ء رانان ء چنڈے دات، مرد ء ایشی ء رابست ء دیک ء تیوگیں گوشت وارت انت۔ ایشی دیک ء رادگہ آپ مان کرت۔ سنگتاں چارت کہ گوشت نیست خشکیں ہڈ انت، ہزار خشت گشت کہ تو دیک ء گرادگ ء نہ زان ء۔ دومی شپ ء ایدگہ سنگت ء باری بوت، پیریں دراج ریشیں پکیر پدا اتک ء گشت ء کہ پکیر ء پنڈگ ء بہ دے، ایشی ء نان ء چنڈے دات، گڑاں ایشی ء را ہم ہماوڑ ء گوں وتی ریش ء ٹالے ء بست ء تیوگیں دیک ء گوشت وارت انت، ہمے رنگ ء تیوگیں سنگتانی باری بوت ء اے پیر مرد ء گوشت وارت انت۔ ہزار خشت ء باری بوت، پدا ہمے پیر مردیں پکیر اتک کہ حداء نام ء۔ ہزار خشت ء کہ ایشی ء رانان ء چنڈے ء گوشت دات گڑاں آئی ء ہزار خشت ء دست بست انت، ہزار خشت ء چارات کہ مرد دیک ء دپ ء پچ لنگ ء انت گڑاں ہزار خشت ء آئی ء را ہتر مال کرت شہماتے اے مرد کپت۔ پدا ہزار خشت ء اے قصہ گوں وتی سنگتاں کرت گڑاں سنگتاں گشتہ یا کہ اے مرد ء گوں ماہم ہے پیم کرتگ۔ صحب بوت ایشاں شت ہما جاگہ چارات کہ بلاہیں کڈے، ایشاں ریزے آورت ء سنگتے ء را ایر دات، سنگت ء پریات کرت کہ زوت کن ات مناوڑ کن ات کہ من سوتکاں۔ پدا دومی سنگت ایر دات، ایشی ء ہم پریات کرت۔ ہزار خشت وت شت، آئی ء ہم کوکار کرت، بلے آئی ء سنگت تیک ء شت انت۔ ہزار خشت ء بڈ سچان بوت ء شت یک تالابے ء کپت ء گشت ء کہ اُف چونیں و شیں جاگہ یے، باگ ء بہار، سہر، زر لال ء یا قوت۔ دیم ء شت دیست ء کہ جنکے تحت ء سر ء واب انت، جنک ء سما کرت ء گشت کہ من شاہ کشور ء جنک گلبدن آں، من ء گچیر ریشیں جادو گرے ء اد ء بندگ

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

کرتگ، چومہ بیت کہ ترا جادو بہ جنت۔ ہزار خشت گشت کہ آگچیر ریشیں مرد من کشتگ۔ جنک ء گل کرت ء ہزار خشت ءراگشت کہ مناچہ اے جاہ ءدرکن۔ (مینگل، 103-100:2011)

گیدی قصہ سومی ء ”شاہ بہرام ءشاہ کشور ءقصہ“ ءاے بہر چوش انت کہ شاہ بہرام گوں وتی سئے سنگت ء شکار ءروت۔ بہرام ء سنگت کوہی ءدیگ گراست، یک پیریں مردے آتک ءگشت ءے واجہ منا کمیں ورگ بہ دئے منی نماسگ گریوگ ءانت۔ کوہی ء کہ اے مرد ءراورگ دیگی کرت گڑاں مرد ء بروت ءٹالے ڈر کرت ء کوہی ءرا بست ءتیوگیں ورگ زرت آنت ءوتی چات ءتہا برت آنت، کوہی ءوتار اچ کرت، لوہی ءآپ مان کرت ءدگہ لوہی یے گراست۔ سنگتاں ورگ وارت ءہلاس کرت۔ دومی شپ ء بہرام ء سنگت گرانڈی ءبرنج ءدیگ گراست، پیر مرد آتک ءگشت کہ من ءہٹ بدئے کہ منی زہگ گریوگ ءانت، گرانڈی ء کہ برنج دیگی کرت گڑاں پیر مرد ءبروتی ٹال کش ات ء گرانڈی بست ءتیوگیں لوہی ءہٹ وتی کاسگ ءکرت ءچات ءتہ ءشت۔ گرانڈی ءدگہ برنج گراست ءسنگتاں وارت۔ نوں بہرام ء لنگیں سنگت ءباریک بوت، لنگ ءرا پیر مرد ءگوں وتی ریش ءٹال ءبست ءلوہیگ ءہٹ برت آنت۔ لنگ ءدگہ برنج گراست ءسنگتاں وارت۔ گڈسہ بہرام ءباری بوت، اے پیر مرد آتک کہ من ءورگ بہ دئے بہرام ءورگ دیگی کرت کہ پیر مرد ءبروت ءٹالے کش ات کہ بہرام ءبنداں، بہرام ءجت زہمے مرد ءسرگ سست ءہماچات ءجنکائی دیم ءکپت۔ تیوگیں سنگت آتک آنت بہرام گشت ڈے مرداں اے مرد ءبرنج چٹ کرتگ آنت شامنا حال نہ داتگ۔ اے ہماجاگہ ءشت آنت ءکوہی ءراچات ءايردات کوہی ءگشت کہ منادر بکن ات کہ من سوتکاں۔ پدا گرانڈی ءايردات، آئی ءہم گشت کہ منادر کن ات کہ من سہستوں۔ پدا لنگ ءرا ايردات آئی ءہم کوکار کرت۔ بہرام وت چات ءشت گڑاں آئی ءدیت کہ جنک آنت، ایشاں واجہ ءرادیت گریت ءگشت اش کہ تو مئے پت ءراکشتگ۔ بہرام ءگشت کہ آئی مئے تیوگیں برنج وارتگ آنت من ہمے سوب ءکشتگ۔ (غازی، 8-11:1971)

پھلان پری گیدی کسو (ہشتمی) ءاے قصہ چوش بیان کنگ بوتگ کہ بادشاہ ءنچ ءوزیر ءنچ سنگت آنت، بادشاہ ءنچ ءرا مرگ ءدارگ ءسک شوق بوتگ، آئی ءیک مرگے دیت کہ یکے ءراپہ بہا ءگون ات

بلوچی گیدی تھسانی ہمدپی

، بادشاہ ۽ نچ ۽ مرگ بہا گیت ۽ وتی گھس ۽ آورت۔ ایٹی ۽ گمار ۽ مرگ ۽ راجست کرت کہ چہ من ۽ ڈولدریں
 جنک است مرگ ۽ گشت کہ انچیں ڈولدریں جنک است کہ تو آینی دیم ۽ سیاہیں شپے ۽۔ ہے گپ بادشاہ ۽
 نچ ۽ اشکت ۽ اتک وتی مرگ ۽ راجست کرت کہ آجنک تاں ہند ۽ انت، مرگ ۽ گشت کہ آزال ۽ نام پھلان
 پری انت۔ بادشاہ ۽ نچ، وزیر ۽ نچ، مرگ پہ پھلان پری ۽ نیمگ ۽ روائنت، راہ ۽ روان ۽ بادشاہ ۽ نچ آسکے
 گندی ۽ وتی نریان ۽ آئی ۽ رند ۽ دنت ۽ آچہ مرگ ۽ وزیر ۽ نچ ۽ جتا بیت ۽ دگہ ہندے ۽ روت ۽ حیران بیت کہ
 نون کجاہ رواں۔ آئی ۽ دیست کہ تحت ۽ سر ۽ یک زالے نشنگ ۽ آئی ۽ دیم اندیم انت ۽ تحت ۽ راجا زال ۽ بڑا
 کرتگ، آیاں کہ بادشاہ ۽ نچ دیست گڑاں آئی ۽ اے بر ۽ بیابان ۽ آیک ۽ سوب جست کرت بادشاہ ۽ نچ ۽ وتی
 حال دات انت۔ جنک ۽ آئی ۽ روتی گھس ۽ برت ۽ جنک ۽ پت بادشاہے ات، آئی ۽ وتی ریش ۽ ٹالے ورناء
 دات کہ اگاں ترا سکی ۽ گپت گڑاں ایٹی ۽ گوں تیر ۽ پیڑا کہ تی تیر خطانہ بیت۔ ورناء چہ اے ہند ۽ در کپت ۽
 پھلاں پری ۽ ملک ۽ شت۔ آئی ۽ چارت کہ تیوگیں مردماں سیاہیں گد گور انت، معلوم بوت کہ بادشاہ ۽ جنک
 پھلاں پری ۽ را دیہہ ۽ برتگ ۽ مردم سوگی انت۔ ورناء بادشاہ ۽ کراشت ۽ گشت کہ من پھلان پری ۽ کاراں
 ، بادشاہ ۽ وتی لشکر ہم گوں کرت ۽ ورناء پھلاں پری ۽ چہ دیہہ ۽ نچ گپت ۽ آورت، بادشاہ ۽ مز نیں خیرات ۽ پس
 کوشی کرت، وشی بوت۔ بادشاہ ۽ پھلاں پری گوں ورناء آروس دات۔ بادشاہ گوں پھلاں پری کیت ہماساری
 ۽ بادشاہ ۽ کرا کہ آئی ۽ وتی ریش ۽ ٹال داتگ ات، آئی ۽ ہاجنک مرتگ ات کہ ورناء روگ ۽ وہد ۽ گشتگ ات
 من واتری ۽ کایاں گوں آئی ۽ آروس کنناں۔ اے بادشاہ ۽ ورناء یک منترے سوج دات ۽ ورناء چہ اے جاگہ ۽
 در اتک۔ شت راہاں آئی ۽ وتی گدان جت ۽ پہ دم ساسارگ ۽ نشت، بلاہے اتک گشت کہ من پھلاں پری ۽
 براں۔ بادشاہ ۽ نچ ۽ ہما منتر و نت بلاہ سوتک ۽ پر بوت۔ وزیر ۽ نچ ہم ہے جاہ ۽ ریت ۽ دوکیں و تارا
 گند انت۔ بادشاہ ۽ نچ ۽ وتی تیوگیں گپاں جنت کہ پھلاں پری من چوں آورتگ۔ دوکیں چہ گدان ۽ در کپ
 انت دُور روائنت گڑاں جادو جنگ ۽ سوب ۽ بادشاہ ۽ نچ بولنڑو پے بیت ۽ وزیر جادو جنت ۽ و تارا بادشاہ ۽ نچ جوڑ
 کنت، بلے گڈ سر ۽ پھلاں پری ۽ راہا بولنڑو دست کپیت کہ آئی ۽ لو گواچہ ۽ ساہ آئی ۽ مان انت۔ پھلاں پری

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

وزیر عیسیٰ کشیت باریں جادویے بہ جن، وزیر عیسیٰ کشیت کہ منتر و انیت گڑاں آئی چند بڑے جوڑ بیت بادشاہ عیسیٰ کشیت و تی پیسری رنگ عیسیٰ کشیت ہے بڑے گردن آئی زہے جنت کشیت۔ بادشاہ پھلان پری آئی راز و ریت و تی ملک عیسیٰ کشیت۔ آئی عیسیٰ کشیت آئی بادشاہ کنت۔ (بزدار، 100: 1973)

بادشاہ حد اوندوت ات عیسیٰ کشیت ”شاہ کو تیح“ گوں پھلان پری عیسیٰ کشیت عیسیٰ کشیت انت۔ ”شاہ کو تیح“ عیسیٰ کشیت مستریں کارست شاہ کو تیح کشیت کرگ آئی مرگ انت کہ اے دوئیں سمدار و تی بادشاہ آدگہ دنیا دگہ ڈیہاں سرکن انت۔ اے عیسیٰ کشیت چوش انت کہ بادشاہ کو تیح آچہ یک ورنایے عیسیٰ کشیت مرگے دست کپایت کہ اے مرگ کپ کنت عیسیٰ کشیت کو تیح آلاں ہے سو ب عیسیٰ کشیت کہ آئی کشیت کہ چہ شامتریں زال ہم است انت۔ بادشاہ آچہ مرگ ہے زال عیسیٰ کشیت آدگہ لوٹ کرت۔ مرگ آئی آسوج دات بادشاہ کشیت کرگ زرت مرگ بادشاہ کشیت کرگ عیسیٰ کشیت ہما ڈولداریں زال ڈیہہ عیسیٰ کشیت۔ شاہ کو تیح کہ بی بی گل عیسیٰ کشیت پہ آئی عیسیٰ کشیت بوت عیسیٰ کشیت آئی آروس کرت۔ واتری بادشاہ آئی جن گاربت آئی سر دگہ لکے عیسیٰ کشیت عیسیٰ کشیت بی بی گل بادشاہ عیسیٰ کشیت بارت۔ بلئے ہے مرگ ایساں در کجایت عیسیٰ کشیت ازال مرد عیسیٰ کشیت آئی کشیت کرگ آئی و تی ملک عیسیٰ کشیت عیسیٰ کشیت ہما ایر نندانت۔ (رگام، 661-653: 2015)

چوپان

ڈاکٹر رحیم مہر بلوچ در جنگلیں قیسی کتاب عیسیٰ کشیت عیسیٰ کشیت انت کہ اے عیسیٰ کشیت گوں بادشاہ حد اوندوت عیسیٰ کشیت چوپان عیسیٰ کشیت (نہمی) ”ہیت لوہپت توار“ عیسیٰ کشیت انت۔ گوہر قیمتی عیسیٰ کشیت چوپان عیسیٰ کشیت اے عیسیٰ کشیت انت وزیر گوں بلک عیسیٰ کشیت چوپان عیسیٰ کشیت بیت پرچا کہ آمرگ آئی عیسیٰ کشیت۔ پدا بادشاہ وزیر کشیت عیسیٰ کشیت آمرگ عیسیٰ کشیت سلیمان عیسیٰ کشیت آئی لوٹیت آوتی مرگ بادشاہ آدنت، وزیر دگہ ہیلہ سازیت بادشاہ کشیت کہ چوپان آراہ دئے کہ اسپ چل کرگ عیسیٰ کشیت۔ بادشاہ آئی آراہ اسپ چل کرگ عیسیٰ کشیت دیم دنت، چوپان ایسی عیسیٰ کشیت بادشاہ سر کنت۔ پدا آئی کشیت کہ بے رو دختر مود چل گوازی عیسیٰ کشیت، چوپان گوں دختر مود چل گوازی آروس کنت عیسیٰ کشیت، بلئے آئی بادشاہ آدنت۔ اے تیوگیں

بلوچی گیدی تھسانی ہمدپی

کارانی کنگ ء گوں آئی ء حضرت عیسیٰ ء دعاء مدت گوں بیت۔ اے قصہ ء گوہر قیمتی ء اے پیہم بندات بوتگ کہ:

”است ات بلکہ، بلکہ است ات نماسگے، نماسگ ء نام ات چوپان، اے سک وار ات، ایشی کارچی ات، ایشی ء شت کوہ ء پش چت ء ساد بریس ات ء بھاکرت، وتی وخت ہے وڑا تیلانک دات، چیزے مدت ء رندیک روچے روگ ء ات داں حضرت عیسیٰ نماز ء انت، اے رس ات داتئے سلائے، آئی ء سلام علیک کت ء گشت ”چوپان تو کجار وگائے؟“ چوپان ء گشت ”بلئے“ من چو کوہ ء روگایاں پیش، میٹش یے چنان ء سادے بریساں، ساد ء بھاکناں لاپ ءے وریں۔“ (بلوچ، 2012.114)

گوہر قیمتی ء چوپان ء بادشاہ حد اوندوت ات ء چوپان سرجم ء ہمدپ انت، بلئے دوئیں نبشتکاراں ایشی ء بندات ء در شاندا ب جتا ئیں رنگ ء کرنگ انت۔ شے رگام چوپان ء قصہ ء اے پیہم بندات کنت کہ:

”یک روچے ماں جنگل ء چوپان ء گوں یک پیر ء مردے ء دوچار وار ات۔ کماش ء آئی ء را جست کت کہ آکئے انت، کجا نشنگ ء چے کار کت۔ چوپان ء گوشت آئی ء مات ء پیت دوئیں نیست انت، آوتی بلکہ ء گور انت ء آئی ء کاردار ء بڑگ ء بہا انت۔ پیر ء مرد ء آئی ء رادل بڈی دات ء گوشت بہ رو کہ حدائے میارے۔ (رگام، 2105.508)

گیدی کسو (نہمی) ء ”ھپت لواھپت توار“ بندات ء دگہ رنگ انت کہ گوں چوپان ء قصہ ء دپ نہ وار ات۔ اے قصہ ہما جاگہ ء ہمدپ انت کہ شاہ دوران پہ اسپ وچل کرغ ء آرگ ء روت ء پد ء چل مید ء رندا روت۔ اے کارانی کنگ ء گوں آئی ء پیریں مردے ء نیک دعاء سر ء سوج گوں بنت۔ اے کتاب ء قصہ کمیں دگہ وڑانت کہ بادشاہ شاہ دوران ء گمار بانو ء سر ء شیدا بیت جار جنت کہ ہر کس شہ دوران ء کثیت من آئی ء را زردیاں، گڑاں یک جنکے تو جیل سازیت کہ من شہ دوران ء کو شاریناں، جنک شہ دوران ء گوہار ء راکثیت کہ تئی ماڑی سک شرانت بلئے اگاں تو وتی برات ء بگش اسپ ء چل کرگ ء بہاریت۔

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

"نیں شد دوران روش ء شکار ء روش۔ سیکھ گڑدی کیٹ۔ یک روشے ء نکو ء کہ آئی او بانوشے
اکریں بادشاہی ماڑی ءے، اکریں مزائیں بانے، تی برات ء ماڈن نیست انت۔ لیر ء ء زواری
ء شکار ء روش۔ برات انہ اسپ و چل کُرغ بیڑتیں، گڑا آئی شے ملک سنسٹرا بٹ۔ اسپ و
چل کُرغ ء دھکا دا دیر شتہ، باز جزو خیں ماڈن انت، بانو ء کہ جوان ڈاڈو برات روکا
ریش۔" (مری، 1974:304)

گوہر قیمتی ء بادشاہ حد اوندوت ات ء چوپان ء قصہ ء گڈ سر ء چوپان دختر ء مود چل گوازی ء آروس
کنت ء وتی گھس ء کاریت۔ بلئے ہپت لواہپت توار ء قصہ ء آسر گوں چوپان ء قصہ ء دپ نہ وارت ء اے پیم
آسر بیت کہ بادشاہ شاہ دوران ء آئی ء گمار بانو ء دعوت کنت ء شاہ دوران ء ورگاں زہر مان کنت۔ چل میڈ شاہ
دوران ء کشیت کہ نگن مہ کہ زہراش مان انت۔ شاہ دوران زہر گپت ء کشیت کہ بلوچ ء کارے نہ انت کہ
مہمان ء بکش بیت۔ گڈ سر ء چل میڈ قصہ کنت ء قصہ ء آسر ء ہے زانگ بیت کہ شاہ دوران ء بانو بادشاہ ء وتی
جند ء زہگ انت۔ بادشاہ ایشانی مات ء شوہاز کنت ء کاریت۔ شاہ دوران بادشاہ نامینگ بیت۔ (مری،
1974:321)

گوہر قیمتی

قصہ ”گوہر قیمتی“ یک دار بُریں مردے ء قصہ انت کہ دار ء بُرگ ء زوت مرگے آئی ء را گوہر قیمتی
یے دنت ء اے مرد پدا مرگ ء جند ء گپت ء وتی لوگ ء کاریت وتی دوخیں زہگاں دنت۔ مرد سیر بیت،
ایشی ء جن پہ وتا ملائیں یارے داریت۔ وہدے ء رند ہے دار بُریں مرد مریت۔ ملا ہے مرگ ء ورگ ء رند ء
بیت، بلئے مرگ ء دوخیں زہگ ور انت ء چہ گھس ء در کاہنت ء جی شاہ ولایت بنت ء مستریں برات بادشاہ
بیت۔ (بلوچ، 2012:146-170)

اے قصہ گوں بادشاہ حد اوندوت ء قصہ ”شاہ دوران“ ء بادشاہ حد اوندوت ات ء ”شاہ سپاہ“ ء
قصماں ہمدا پ انت۔ شاہ دوران ء قصہ ء بنداتی یک بہرے اے پیم انت کہ :

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

"یک روچے مردے ماں جنگل ۽ یک مز نیں گزری بُنڈے ۽ ڈک جنگ شروع کُرت۔ دو ڈک ۽ کہ جت، پچے بُنڈے کوک ۽ یک ڈول داریں مرگے در اتک۔ مرگ ۽ دار چین ۽ راکشت کہ توچو نیں مردے ۽ کہ تئی دل رحم نہ روت، تراود ۽ بے و ہد نیست، تئی و ہدی روچ ۽ تک نہ کنگ کہ تو ڈک ماں ڈک کُرتنگ ۽ مار آرام ۽ نیلے۔ مردے جواب گردینت کہ من لاجاراں، من دار ۽ بُرگ ۽ بہا کنگ ۽ کار ۽ پھ شوق کنگ ۽ نہاں، پے بے و سی کنگ ۽ آں کہ من ۽ دگہ بیچ در نیست بلے اے گرانیں کار ۽ زہمت ۽ ہم منی چکانی لاپ در آہگ ۽ نہ انت ۽ توے کہ ہنچو نازرک ۽ کہ منی تیر ۽ ڈک ۽ تواری نہ سگ ۽ کہ پھن بلاہیں لک ۽ کُش اتک۔" (رگام، 2015.30)

"شاہ سپاہ" ۽ قصہ گوں "شاہ دُوران" ۽ گوہر قیمتی ۽ قصصاں ہمدپ انت، لہنتیں کارست جتا انت، چوشکہ شاہ دُوران ۽ قصہ ۽ جن ۽ یار یک ملایے ۽ شاہ سپاہ ۽ قصہ ۽ جن ۽ یار یک شاہو کار ۽ ہز گاریں مردے ۽ دوئیں قصصانی قصیم یک انت۔ شاہ دُوران ۽ قصہ ۽ دوئیں برات ملا ۽ کُش انت، بلے شاہ سپاہ ۽ قصہ ۽ شاہو کار کُشنگ نہ بیت۔ دوئیں برات شپ ۽ تہاری ۽ چہ وتی گھس ۽ در کابینت ۽ دُوریں راہے ۽ روانت ۽ پدا دوراہ کیت۔ شاہ سپاہ یک راہے ۽ روت ۽ سر بلند دگہ راہے ۽ روت۔ شاہ سپاہ کہ ملک ۽ روت آ ملک ۽ بادشاہ مرگ ۽ آئی ۽ راپشت پد نیست۔ آئی ۽ وصیت ۽ حساب ۽ در آمدیں ورناشاہ سپاہ ۽ بادشاہ کنگ بیت ۽ مز نیں مدتے ۽ رند سر بلند ۽ لہنتیں مید تیاب دپ ۽ گند انت ۽ آئی ۽ راوتی بادشاہ سپاہ کرا بر انت۔ شاہ سپاہ وتی کستریں برات سر بلند ۽ گوں وزیر ۽ جنگ ۽ آروس دنت۔ اود ۽ شاہ سپاہ ۽ سر بلند ۽ مات گوں سر جمیں مڈی ۽ دگہ یارے ۽ جستگ ۽ ایثانی پت ہماگس ۽ پیر ۽ عاجز ۽ کور انت۔ سر بلند پت ۽ کرا روت ۽ آئی ۽ راگلا بئیش کنت ۽ چک ۽ پت تادیراں گریونت بیچ وتی حال دات انت ۽ گشت کہ سپاہ ملک ۽ بادشاہ انت ۽ تئی و دار یک انت۔ سر بلند وتی پت زرت ۽ دیم پے ہما ملک ۽ شت انت کہ شاہ سپاہ بادشاہ آت۔" (ہمیش 551-565)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

شوانگ زور آوری

گوہر قیمتی اے قیصر اے وڑانت کہ بادشاہ جنک یک کسانیں شوانگے کم شرنپی اے کنت اے بچک اے گپ اے دل اے داریت اے کشیت کہ یا خدا اگاں مناجنے دے گڑاں منا ہمیشی اے بہ دے۔ وہد گوزان بوت انت شوانگ اے رگ ہم مستر بوت اے آئی اے مال بہا کنان کرت اے یہ وت اے مز نیں مال اے مڈی اے زر اے سہر جم کرت۔ شوانگ ہم رست اے مز ن بوت گڑاں آئی اے یہ جنک اے سانگ لوٹت بادشاہ اے مز نیں مال اے لوٹ اے تماہ کرت اے ہے سر پد بوت کہ اے شوانگ مالاں دات کرت نہ کنت۔ بلے شوانگ اے بادشاہ اے تیو گین گپ اے شرت من ات انت اے گوں جنک اے آروس کرت۔ بلے اے مرد اے تاں مز نیں وہدے اے گوں جن وپت اے وا ب نہ کرت۔ یک روچے جنک اے وت وتی گدر کرت انت اے گوں بچک اے مردی اے جنی کرت۔ بچک اے ہم وتی لو گبانک اے راکشت کہ من ہا شوانگ اوں کہ تو گوں آئی اے چوش کرتگ ات، من گوں تو ہے سوب اے وپت اے واب نہ کرتگ کہ من ہے قول کرتگ کہ تو وت وتی گداں بہ کش اے گوں من اے یکجاہ بہ بے۔ (بلوچ، 208-193:2012)

اے قیصر گوں ”بادشاہ حد اوند وت ات“ اے قیصر (بانک ارمان) اے ہمدپ اے یک رنگ انت، البت اے قیصر اے بچک وتی جہداں وت زر اے مال جم کنت، بلے بانک ارمان اے قیصر اے جنک بچک اے یہ شرتانی پیلو کنگ اے آئی اے راسوج دنت۔ دگہ جاگہ یے اے دوئیں قیصر اے پرک است کہ بانک ارمان اے قیصر اے گدر اے شوانگ اے شاہ بانک دو بلا ہیں شیر گر انت اے آہان اے سوار بنت اے کابنت، بلے ”شوانگ اے زور آوری“ اے قیصر اے دوئیں نریان اے سر اے سوار بنت اے کابنت اے آہانی ہمر اے ہی بازیں سہدارے ہم تاں بادشاہ اے ماڑی اے کیت۔

"مرد اے جن اے شور کت، مرد اے دو بلا ہیں شیر گیت، آہان اے سوار بوت انت، دیم پہ بادشاہی ماڑی اے شت انت۔ بادشاہ دیوان ات۔ آہان کہ چم چست کت انت، دیست اش کہ دو سوار انت، پیدا کت انت۔ بادشاہ اے چارت گوشتے ایشانی سواری شیر انت، نریان نہ انت۔ کے نزدیک تر بوت انت، وزیر اے پچہ آورت انت اے بادشاہ اے گوشت و اجہیں بادشاہ! نوں بدر پاداں، اے سوار تنی زامات اے تنی جنک انت۔" (رگام، 419:2015)

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

دوئیں قصصانی پلاٹ یک آنت، قصصہ گوں وت ۛ ھمدپ انت بلئے در شاندا ب جتا ئیں رنگ ۛ بیان کنگ بو تگ آنت ۛ دوئیں در شاندا ب وانا ک ۛ نامدا ر آنت۔

اکبر بادشاہ ۛ میر بل

گو ہر قیمتی ۛ اے قصصہ دھقانے ۛ قصصہ انت کہ چہ وتی ڈگار ۛ پہ بادشاہ ۛ کونگ بارت ۛ بادشاہ ۛ را اے مرد ۛ دیم گشی ۛ سر پدی دوست بنت ۛ آئی ۛ را مز نہیں زر ۛ سہرے دنت۔ بادشاہ ۛ میر ۛ وزیر بد بر آنت۔ میر بل روت، راہ ۛ وزیر پہ اے سہر ۛ مالانی پلگ ۛ بازیں ہنر ۛ سہیلہ کنت ۛ چہ میر بل ۛ سوال کنت کہ بادشاہ ۛ گشتنگ جستانی پو ۛ بہ دے۔ چوش کہ وزیر چہ میر بل ۛ جست کنت کہ تنی ہر ۛ پٹ چنکس آنت، زمین ۛ نیام کجانت، خدا اے ساعت ۛ چے کار کنگ ۛ انت؟ میر بل ۛ وزیر ۛ را گشت کہ تو اسپ ۛ سر ۛ ۛ تو خدا نہ گندے، من و پیادگاں۔ تو اسپ ۛ من ۛ دے ۛ وتی وزیر ی پوشاکاں بہ دے من گور ۛ اش کناں، گراں من تر آشاں کہ خدا اے و ہد ۛ چے کنگ ۛ انت۔ وزیر اسپ ۛ دنت میر بل اسپ ۛ سوار بیت ۛ وزیر ۛ را آشیت کہ منی ر ۛ سہراں ہم اسپ ۛ سر ۛ کن۔ میر بل ۛ اسپ ۛ وزیر ۛ چپ ۛ چا گرد ۛ تاجینت ۛ وزیر ۛ را گشت کہ خدا اے و ہد ۛ سوار ۛ پیادگ ۛ پیادگ ۛ سوار کنگ ۛ انت، تو سوار آت ۛ پیادگ بوت ۛ، من پیادگ اتاں سوار بوتوں، میر بل ۛ اسپ ۛ را چا کجے جت ۛ وتی گھس ۛ شت۔ (بلوچ، 2012:208)

(215)

قصصہ ۛ اے بہر ”بادشاہ خداوندوت آت“ ۛ اے پیم بیان کنگ بو تگ کہ
 ’میر بل ۛ نریان ۛ را کڑی کُرت، وزیر ۛ چپ ۛ چا گرد ۛ اسپ ۛ زراب دات، دمانے ۛ ترند
 وزیر ۛ گورا آتک۔ نوں مرد بوشاروات، چیر ۛ بروتاں۔ چکنگ آت۔ وزیر ۛ جست کُرت
 کہ نوں بوگوش کہ خداوند چے کنگ ۛ انت؟ میر بل ۛ نریان ۛ را چا کجے گوں دات ۛ
 چاردوراں پاد کُرت ۛ گٹ ۛ پُ ۛ گوشتے او وزیر! اے دمان ۛ منی و اجہیں خداوند پیادگ ۛ
 سوار ۛ سوار ۛ پیادگ کنگ ۛ کار ۛ دست گُرت انت۔ گوں ہے جبر ۛ مرد اسپ ۛ کُرتی کنان ۛ
 دیم پہ وتی ہلک ۛ۔ تر ہادگ بوت۔“ (رگام، 2015.64)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

گوہر قیمتی ء قیصرہ چہ بادشاہ حد اوندوت ات ء قیصرہ ء کستر انت۔ گوہر ء قیمتی ء اے قیصرہ ء گلابی بہر اے پیم انت کہ وزیر ء قاضی ء پند لانی بنیات ء میر بل ء دارانی تہا کنگ بیت ء دارمان دارگ بنت، میر بل خونڈے جنت ء ہمائی ء تہا بیت۔ سالے ء رند پد ا کیت ء وتی بیراں چہ قاضی ء گپیت ء کشیت کہ بہشت و ش بوتگ، تنی پت ء گشتنگ کہ قاضی ء راہ دے کہ شرح ء پور و کنت۔ گڑاں قاضی ء رادومن دار ء تہا کنگ بیت ء آس ماندارگ بیت۔ بادشاہ ء گشت کہ قاضی باریں پد ا کیت؟ میر بل ء گشت کہ تو اکبر بادشاہ بے عقل یے ئے، قاضی نوں، پچیر ء نمیت۔ بادشاہ ء گشت کہ تو اہنگ ئے، گڑاں میر بل ء گشت کہ من و کوہن بے جنگ ہمائی ء تہا بوتگ آں اے کوہن تاں منی لوگ ء روت، من سالے لوگ ء نشتگاں گوں من کجا بہشت ء روگ ء آہگ بیت۔ بادشاہ ء گشت گڑاں قاضی؟ میر بل ء گشت قاضی شت۔ (بلوچ،-2012:226)

(230)

گوہر قیمتی ء قیصرہ ہماہلا س بیت، بلئے بادشاہ حد اوندوت ات ء ”میر بل“ ء قیصرہ چہ اے جاگہ ء دیم ء دگہ ہم بلا ہیں بہرے ہو ارا انت، قیصرہ نویس ء اے بہر اے پیم بیان کرتگ کہ بادشاہ ء دیوان ء ناگت ء میر بل ء لاپ ء گواتے در کیت ء میر بل پشیل بیت ء چہ بادشاہ ء ڈیہہ ء در کیت ء دگہ جاگہ یے ء روت۔ مز نہیں مدتے ء رند میر بل چنکے دان زوریت ء آیاں سہر ء گوناپ دنت ء پدا وتی ملک ء کیت ء بادشاہ ء دیوان ء گشت ءے کہ آملک ء کہ من بوتگاں آملک آبات انت، بادشاہ ء مردم و شمال انت کہ بادشاہ سہر ء توم ء کشیت ء توم سہر بنت۔ ہے توم من ہم آور تگ، بلئے اے توماں ہما مردم کشت کنت کہ چہ آئی ء لاپ ء گوات در نہ یتنگ ء آکرائی نہ بوتگ۔ دہقان آرگ بوت انت، میر بل ء گشت کہ بہ چارات توماں زوال مہ کن ات اگاں کزائی بوتگ ات گڑاں توم زوال بنت۔ آیاں پہ پزرگی گشت کہ ماؤ کزائی بوتگاں۔ میر بل ء بادشاہ ء راگشت کہ وتی وزیر ء گزیراں جست کن بلکن آتوماں کش انت، بادشاہ ء ایشان جست کنت، بلئے در ستاں وتی سر جہل کرت ء گشت کہ بادشاہ ماہم اے توماں کشت نہ کنوں۔ میر بل ء بادشاہ ء گوش ء تہا ہوت ء گشت کہ توچہ وتی شاہ بانک ء چنکاں ہم جست کن کہ بلکیں اے توماں کشت کن انت، بلئے آیاں ہم اے توم کشت نہ کرت انت۔ میر بل ء گشت کہ توماں کشوک نہ بوت تو ء بادشاہ ء پچیر ء کزائی نہ بوتگ ئے گڑاں توت توماں پر چانہ

بلوچی گیدی تھسانی ہمدپی

کشے؟ بادشاہ اے نیمگے آئیگے چاراتے پہ ملاستی گشتہ کہ میر بل من ہم ایشاں کشتہ نہ
کناں۔ (رگام، 96-92:2015)

میر بل قصہ بادشاہ حد اوندوت آتے تھالے پیم ہلاس کنگ بو تگ کہ:
"میر بل پاکے چوڑ گوشے برز تر بوت، دیمے گوں دیوانے کرتے گوشتے کہ من
کہ کزائی بوتائے منے واجہیں بادشاہ منے کہ چہ ملک ددر کرت، من دل ہے گوشت
کہ بلکیں اولیے آخری مردم مناں کہ من کزائی بوتگاں۔ نوں بادشاہ سر پر
بوت، آپا اتک، میر بل را امبازاں زرت، وتی گورے نادینت، دانے شانک دات
انت، گوشتے اے قوم مارا سیرے آباد کرت نہ کن انت، منے میر بل پہ واری
شریں۔" (ہمیش، تاکدیم: 96)

دوئیں کتاباں قصہ ہمد پی ہمرنگ انتے قصہ نویساں وتی وتی زبانے بیان، گالوارے در شاندا بے
بیان کرتگ انت۔ بلئے بادشاہ حد اوندوت اتے میر بل قصہ گد سرے، ہر گوہر قیمتیے "اکبر بادشاہ میر بل"
ہے ہوار نہ انتے قصہ کستر بیان کنگ بو تگ۔

جی شیر با

بادشاہ حد اوندوت آتے قصہ "جی شیر با، جی یار با" قصہ اے پیم انت بادشاہ را زہگ نہ
بیت، آئیے اسپ ہم زنگ نیاریت میاہ دعاء برکت آئیے راجکے بیت آئیے اسپ ہم زاہیت۔ پدا میاہ ہے
جنکے چہ بادشاہ پہ شرت بارتے گوں آئیے آروس کنگ لوٹیت۔ بلئے بادشاہ جنک ماہ یار بادشاہی مردینی
پوشاک گورا کنتے گوں وتی اسپ دگہ ڈیجے روت۔ آراہاں گوں بادشاہے بیج گتاسپے ڈیک
وارت۔ وزیرے بچکے شک بیت کہ اے بچکے نہ انت جنکے، آسر ماہ یار وتی حالاں دنت گوں بادشاہے بیج
گتاسپے آروس کنت۔ گتاسپ وتی جن اسپے زوریت ہے یک کارے دگہ ملکے روت۔ اے ہندے
آئیے رادو بچکیں زہگ ہم بیت۔ بانک ماہ یار پہ وتی مردے کاگدے راہ دنت کہ بیاتر ادو بیج بو تگ۔ بلئے ہے
قاصدے نبشنگیں کاگدے ہا میاہ چہ قاصدے کیسگ ددر کنت دگہ کاگدے نبشنتہ کنت۔ گتاسپ کاگدے پیوے

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

دنت ء قاصد ء راہ دنت۔ قاصد پدا کیت ہے ڈر چک ء چیر ء دم کشیت، بلتے واب روت۔ ساحریں میاہ پدا کا گد ء پیغام ء بدل کنت ء ہے نبشتہ کنت کہ تو وتی دوئیں بچاں بزور بیا من آملک ء نیا آں۔ ماہ یار تو شنگ زوریت ء گوں وتی دوئیں بچاں در کیت۔ ماہ یار ء اسپ ء ہم گمان بیت کہ ماہ یار ء سختی یے گپنگ۔ اے و ہدے ہے ڈر چک ء نزیک ء کایت جنک ہما سیہریں میاہ ء بجاہ کاریت۔ ہے ساعت ء ماہ یار ء اسپ شیر باہم رسیت ء میاہ ء ڈر ء لگت جنت ء آئی ء راشیت۔ (رگام، (2015:97-108)

بادشاہ حداوند وت ات ء اے قصہ گوں گیدی قصہ (ہفتمی) ء قصہ ”عرز و ملک و شاد بخت“ ء ہمد پ انت۔ ہما جاہ کہ جنک ء سر ء وزیر ء بچک شک کنت کہ اے مردینے نہ انت، بلکن جنکے ”عرز و ملک و شاد بخت“ ء قصہ ء اے بہر چوش بیان کنگ بوتگ کہ:

"وزیر ء بچ سک شیوار و پر زانت ات۔ آئی بادشاہ ء بچ ء جتا کرت ء گشت، منی حیاں شاد بخت جنکے بادشاہ ء بچ ء گشت، نہ بچکے۔ ہر دو تقرر کرتت۔ وزیر ء بچ ء گشت، شرمنی وتی شرط انت، تو پر آئی نان کن آہر ء بلوٹ۔ آئی دیم ء برنج و پلاؤ او حلوا و پر نی ایر کن۔ آگہ آگیشتر برنج و پلاؤ وارت بزاں بچکے آگہ حلوا و پر نی وارت گڑا جنکے۔" (مینگل، 2011.71)

اے دوئیں قصہ گوں وت ء ہمد پ ء ہمرنگ انت، قصہ بانی Theme ہم یک انت، بلتے جی شیر باء جی یار باء زبان وش انت ء آئی ء تھا قصہ ء کوہنی برجم انت ء حلوا، پر نی ء پلاؤ ء گپ آئی ء تہا نیست، بلکن اے جاگہ ء زابلوانی و رگ بلوچی و راک سی سرک ء نام گرگ بوتگ۔

ملاٹر

"ملاٹر" ء قصہ ملاٹر ء لچی ء لوپری ء قصہ انت کہ یک شوانگے ء راز دنت ء آئی ء پاچین ء پہ یک کلدار ء زوریت ء آئی ء گور ء گداں ہم پہ ہنر ء ہیلہ بچ گپیت ء وتی گورا کنت۔ پدا گوں یک مولدے ء وپت ء واپ کنت۔ و ہدے کہ آئی ء جن زُنڈیت گڑاں وتی گوک ء بہا ء روت ء

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

جن گشیت کہ مادگے گراں کاراں۔ یک مردے مہمان بیت ء اودے ہم شپ ء ورنده گوں

مردے جن ء یکجاہ بیت۔ (رگام، 492-482:2015)

ملا لٹرے قصہ گیدی قصہ (سومی) ء ہم بیان کنگ بوتگ۔ دوئیں قصہ گوں وت ء ہم دپ انت ء لتیں
جاہاں قصہاں فرق آست ء بادشاہ حد اوند وت ات ء قصہ ء کارست باز انت ء چہ آقصہ ء وش ترے مستر بیان کنگ
بوتگ۔ اے قصہ ء گالریچ ء گالبند ہم بیان کنگ بوتگ۔ چویشک : ”گوش کنگ ء روگ۔ چارچا نگیں
مرد“۔

گیدی قصہ ء سومی ء ملا لٹرے قصہ ء یک بہرے چوش انت کہ ملا لٹرے آئی ء بلوچکیں سگت کہ آئی ء را
بادشاہ جنک ء چانپٹ داتگ ات ، دوئیں ہماروچ ء بادشاہ گھس ء پے مہمانی ء روانت کہ اودے دگہ کس
نیست ، شپ بیت گڑاں ملا لٹرے بلوچک بے وہدی ء بہانہ ء کن انت ء انوں بے وہدانت ماشپ ء ہمدراجل
ایں۔ شپ کہ بیت ملا لٹرے گوں مولد ء یکجاہ بیت ء بلوچک گوں بادشاہ جنک ء یکجاہ بیت ء پدراچہ بادشاہ جنک ء تر
ہم پچ گرانٹ۔ اے پیم ء بلوچک وتی بیراں چہ بادشاہ جنک ء گپیت۔ (غازی، 154-153:1971)

شاہ اشوان

بادشاہ حد اوند وت ات ء ”شاہ اشوان“ ء قصہ بادشاہ بلوچ زال بانک فردوس ء پچ اشوان ء قصہ
انت کہ آئی ء رادگہ دو جد مادریں برات است۔ بادشاہ سئیں پچ بادشاہ گشگ ء دومی ڈیہانی سیل ء سوادے
شت انت۔ راہ سے بنت ، راہ نیک ، ہمراہ نیک ، راہ بد۔ آدوئیں براتاں شریں راہ کچین کرت انت اشوان ء
یل دات۔ اشوان راہ بد گپت ء شت۔ آیانی سردگہ ملکہ ء کپت بادشاہ آیان ء شرت ء برگ ء بے سوب
بوگ ء سبب ء وتی غلام کرتگ ات۔ اشوان ء راہ دو جنک دیست کہ آیان ء دیہہ ء بندی کرتگ ات ، آئی ء
دیہہ کشت ء جنک آجو کرت انت ء گوں دوئیں گوہاراں آروس کرت ء ملک ء رہادگ بوت انت۔ اشوان ہما
جاگہ ء آتک کہ آئی دوئیں برات جتا بوتگ اتاں ، آئی چارات کہ مندریک زنگ بوتگ انت ، آئی عزانت کہ
منی برات ویل یے ء دیہمان انت۔ اشوان کیت بادشاہ شرتاں پیلو کنت ء قصہ کنت بادشاہ جنک ء گپ

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

دارین بیت ء گوں آئی ء آگدہ کنت ء وتی براتناں آزات کنت ء گوں وتی جن ء براتناں وتی ملک ء ر ہادگ بیت۔
راہاں روان ء اشوان ء براتناں نیت بدبیت، آئی ء تیوگیں آپاں ورانت، ملنے پدا آسک تنگ بیت آئی ء آپ نہ
دے آنت، اشوان ء ہائیک ہلاس بیت۔ اشوان وتی جن گشتگ ات انت کہ کجام سوب ء من منزل ء سر نہ
بوتناں، شتاگوں منی براتناں مہ روات۔ اشوان ء برات آئی ء چماں کش آنت اشوان ء ڈر چکے ء بن ء دور
دینت۔ اشوان ء پریات کرت ء دعا کرت۔ آئی مرگانی ایر نندگ ء توار اشکت کہ ہے ڈر چک ء سر ء نشت آنت

"اولی مرگ ء دومی ء ر گوشت اے شاح ء سرا کہ من نشتگاں آگس کسے ایشی ء تاکانی شیرگ ء
برانکاں کوریں پچے ء مان بہ کنت، آچم پچ بیت ء آگاں چم پچے ء چماں مان کنگ بہ بنت آکور
بیت۔ دومی مرگ ء گوشت اے شاح ء سرا کہ مناں آگس ایشی ء شاح ء بہ پر ووش ءے ء
گوندوئے بہ دیئے ء بہ دارے گوں چم ء سری کوس پہ چیری ء نہ ڈگیت، اے شاح ہما مردم ء
ہما جاگہ ء سر کنت کہ آہ گشیت مرگ ء گوشت آ مرد گوں اے لٹے ء گوندو دیگ ء سال ء
راہ ء یک روچے ء ہم برات کنت۔ گوں اے ترانناں مرگاں بال
کت۔" (رگام، 2015:542)

"اشوان ہے چیم کنت ء وتی گھس ء سر بیت ء آئی ء پت کیت اشوان ء گندیت اشوان تیوگیں
قصاص کنت۔ اشوان ء پت اشوان ء بادشاہ جوڑ کنت۔ اشوان گوں وتی جناں بادشاہی ماڑی ء
بیت ء آئی ء برات بادشاہ ء حکم ء گشتگ بوت آنت۔" (رگام، 2015:527-544)

شاہ پریان " ء قصہ گوں شاہ اشوان ء قصہ ء ہمد پ انت۔ اے قصہ ء بادشاہ ء بلوچیں بچ ورتناں سپ ء
دو جد مادریں برات آست۔ بادشاہ ء ر اگڑ ء نادر اہی گپت، بلکہ ء گشت کہ تی علاج شاہ پریان ء مرگ ء سفید ء
حون ء آئی ء سنگوٹ آنت۔ ورتناں سپ پہ ہے مرگ ء شوباز ء ڈر کپ لیت، آئی ء دوئیں برات ہم چہ شرم ء
دنیا ء گوں مجبوری ء گوں آئی ء گوں کپ آنت۔ دہ رواج ء سفر ء رند راہ دو بنت۔ دوئیں براتناں یک راہے
گپت ء ورتناں سپ دومی راہ ء ر ہادگ بوت ء آئی ء گمان کرت کہ شاہ پریان ء ملک ء راہ ہمیش آنت۔ پند جناں ء

بلوچی گیدی تھسانی ہمدپی

یک ماڑی یے ء سربیت، دیست ءے کہ چارده سالی جنکے نشنگ ء کش ء بلا ہے واب انت، دیست ء شت آئی ء دگہ ماہ گوئلیں جنکے دیست کہ بلا ہے آئی ء کراواب انت۔ ورنادیم ء روان ء دگہ یک وش درو شمیں جنکے دیست ء چہ آئی ء شاہ پریان ء کرا روگ ء سوج کرت ء آئی ء سوج دات انت۔ ورشاسپ تاں شاہ پریں سر بوت ء دیست ءے کہ آواب انت ورناء تاں سے شپ ء سے روج ء ہمد ابوت ء گوں شاہ پریاں وپت ء واب کرت۔ بلئے شاہ پریان وش واب ات ء آگہ نہ بوت۔ ورشاسپ ء چارمی روج ء چہ ماڑی ء سہر، زر، لال ء گوہر زرت انت ء گوں مرگ ء سفید ء چہ ماڑی ء ذراتک، ہما جنکائی کرا اتک ء گوں سنیں جنکاں آروس ءے کرت ء وتی ملک ء رهاگ بوت۔ ورشاسپ وتی قصہ گوں وتی زالاں کرت ء وتی براتانی کست ء کینگ ء گپ ہم جت انت۔ ہما جاگہ ء کہ ورشاسپ ء برات جتا بوتگ ات انت ورشاسپ ہمودا منزل کرت ء گشت کہ بے براتاں گھس ء نہ رواں۔ زال ہمد اند انت ء ورشاسپ وتی براتانی شوہاز ء در کپ ایت۔ ورشاسپ شہر ء سر بوت معلوم بوت کہ آئی ء براتاں شرط ء بینت کرتگ ء زراش ہلاس بوتگ انت ء نوں آ غلام ء نوکر انت۔ ورشاسپ شت زردات انت ء وتی برات زرت انت ء وتی منزل ء شت۔ وتی براتان ء مرگ ء سفید ء حال دات انت، براتاں کہ آئی ء زال دیست انت گڑاں آیانی سرگشت۔ دوئیں براتاں شکار ء بہانہ کرت ء ورشاسپ ء دوئیں برات شکار ء شت انت، شکار کنان ء ایشاں ڈر چکے ء ساہگ ء دم ساسارت، ورشاسپ ابینگ بوت، گڑاں دوئیں براتاں آئی ء چم کور کرت انت ء جنکائی کرا شت انت ء گشت اش کہ تیار بہ بت کہ روگ انت۔ بلئے اے زال گوں آیاں نہ شت انت۔ دوئیں براتاں مرگ ء سفید زرت ء رهاگ بوت انت۔ اود ء ورشاسپ چمانی درد ء پریات کنگ ء آت، ہے درد ء دورانی تہاشپ بوت دو مرگ اتک ء ہے درچک ء سرانشت ء گوں وت ء تران ء لگ ات انت۔

”یکے ء گوشت کہ اے مرد کہ ادا کپنگ ایٹی ء راوتی براتاں جنگ ء چم اش ہم کشینگ

انت۔ دومی ء گوشت آگس اے شاج ء کہ من سرانشتگاں، تاکانی شیرگاں اے مرد ء چمان

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

ماں بہ کنت، ایشی چم پدار وژناہ بنت۔ ورناء مرگانی جبراش کت انت ء پاد اتک مرگاں بال
کت۔“ (رگام، 330-329:2015)

شاہ اشوان ء قصہ گوں شاہ پر بیان ء قصہ ء بازیں جاہاں ہمدپ انت۔ چوش کہ شاہ اشوان ء برات
آئی ء چہماں کش انت ء کور کن انت ء مرگ گپ کن انت کہ تاکاں چمان مان کن چم شربنت، ہےہے پیہم ء شاہ
پر بیان ء قصہ ء ورشاسپ کہ اپینگ بیت آئی ء دوہیں برات آئی ء چہماں کش انت ء کور کن انت ء دو مرگ
ڈر چک ء سراکیت ء ہماگپ کہ اود ء جنگ بوٹگ انت ہما پیہم گش انت۔ شاہ پر بیان ء قصہ ء سیں برات مرگ ء
سفید ء در جنگ ء روانت، بلئے شاہ اشوان ء قصہ ء بادشاہ وتی زہگاں گشیت کہ ولانٹاں بہ رواںت گوں مہلونک ء
گند ء نند بہ کن ات ء بچارات کہ آمنے بادشاہی ء بابت ء چے گش انت۔ شاہ اشوان ء برات آئی ء سیں زالاں
پہ زور گوں وت ء برانت، بلئے شاہ پر بیان ء قصہ ء ورشاسپ ء جن گوں آئی ء براتاں نہ رواںت ء آینی سر ء زہم
کش انت ء آیان ء بہار دئے انت۔

گیدی قصہ (دومی) ء ”اصیل و رغدار“ گوں بادشاہ حد اوند وت ات ء قصہ ”شاہ اشوان“ ء شاہ
پر بیان ء قصہ ماں ہمدپ انت اے ء قصہ اے پیہم انت کہ بادشاہ پیر انت ء آئی ء دو بیچ انت۔ مہلونک ہےہے گش
انت کہ اصیل بادشاہ ناینگ بہ بیت، بلئے وزیر ء واہشت انت کہ بادشاہ رغدار بہ بیت۔ وزیر یک ہزار اصیل ء
دنت کہ ایشاں دو ہزار بہ کن ہزار رغدار ء دنت کہ ایشاں دو ہزار بہ کن ء بیار۔ دوہیں رھاگ بنت ء رغدار
گشیت کہ ماہ شرتے ء روگ ء ایں، گڑاں مادوہیں دگہ دگہ راہاں رواں۔ اصیل روت شہرے ء سر بیت، مچی
یے گندیت ء ہمودا روت چاربت کہ مردم شرط جنگ ء انت، اے ہم شرت جنت ء وتی ہزار ء با
دنت۔ بزرگ ء وار بیت گڑاں پوریات ء مزوری کنت۔ رغدار راہ ء روان ء کیت ڈر چکے ء ساہگ ء
وسیت۔ آئی ء دیست کہ سے مرگ اتک ء ڈر چک ء سرانشت انت ء آیاں گوں وت ء گپ کرت :
”یکے ء گوشتہ کہ ”مس چے قصوے کناں، ایذا کہ اے ٹال سرا مس نشتیہ یاں ایشی مہاتایا
زمین ء شیراہبت پشنتیں بادشاہی مڈی یے ایرانت۔ گڈی گوشتہ ”من چے قصو کناں پلاں
بادشاہ چہماں کور انت، اے در شک ء چوڈو کہ آنہی ء بڑتیں کسے ء دامننت تاآں چہماں ترا

بلوچی گیدی تھسانی ہمدنی

دراہ بیٹ۔ سبھی گوشتہ ایذا کمیں دیما پہمالے مال چارینغا نینت او آ نہی بیٹگے دی گوں۔ کسے
 ء بیٹگے کشتیں تا پہمال پہ مرغا کاتک ڈولے ء پہمال چپ داتیں او زرتس بیٹگے ء مرگ
 کشتیناں او تیلان تراڑتیناں۔ پلاں شہر ء بادشاہ ء گرگشتہ۔ اے سہ نیل ء بادشاہ جان ء
 مُشتیناں، بادشاہ دراہ بیٹ۔ بادشاہ ہوا نہی ء مزائیں نیچی کشت۔“ (مری، 1969:145)

رغدارے ڈرچک ء شاح ء زوریت ء دیما کیت کچکے آئی ء راجنت ء کشتیت، پہوال ء راکچک ء کشتگ ء
 عوض ء مال ء زرت دنت۔ رغدار کچک ء مجگان کشتیت ء دیما تر ء ر ہادگ بیت۔ راہاں یک مردے گوں آئی ء ڈیک
 وارت کہ مئے بادشاہ ء جان ء گرے کپتگ۔ رغدار کچک ء مجگان تاں سئے نیل ء بادشاہ ء جان ء کشتیت بادشاہ
 ڈراہ بیت۔ بادشاہ وتی جنک ء گوں آئی ء آروس دنت۔ رغدار چہ اے ہند ء روان ء دگے ملکہ ء روت، معلوم بیت
 کہ بادشاہ ء چم کور آنت، رغدار ہے درمان ء بادشاہ ء چماں مان کنت بادشاہ ء چم شربنت۔ رغدار گوں بادشاہ ء
 جنک ء آروس کنت۔ بادشاہ آئی ء رامز نہیں مال ء مڈی یے ء یک کچکے دنت ء رخصت کنت۔ وتی اولی جن ہم
 گوں بازیں مال ء مڈیاں زرت ء وتی ملک ء ر ہادگ بوت۔ ہما جاہ ء آنت کہ آئی ء برات چہ ہما جتا بوتگ آت
 آئی ء چارات کہ دوئی زہم ہما وڑ ء ایر آنت کہ ما ایر کر تگ آنت ء گشتگ ہر کس ساری ء آنت وتی زہم ء
 زوریت۔ وتی زالاں کشتیت کہ شماروان کن ات من کایاں شمارار سیناں۔ رغدار ہما برات ء راہ ء گران ء آنت
 شہر ء، دیست ء آئی ء برات اصیل دارچنگ ء آنت۔ ایٹی ء وتی برات ء وام مردمان ء آنت ء وتی برات
 زرت ء چہ شہر ء ڈر آنتک دیم پہ وتی ملک ء ر ہادگ بوت آنت۔ راہ ء روان ء اصیل گشت کہ بیالے ہند ء شکار
 کناں، شکار کناں ء رغدار سک تنگ بیت۔ اصیل ء گشت کہ من تئی یک چے کشاں گڑا ترا آپ دیاں۔ ہے
 وڑ ء رغدار ء دوئیں چم اصیل ء کش ات انت۔ اصیل گوں رغدار ء مال ء جنناں ملک ء سر بیت۔ دوئیں جنناں گوں
 بادشاہ ء گشت کہ مالے مرد ء زاناں مئے مرد گرے بوتگ۔ اود ء ہما کچک رغدار ء آئی ء چماں کاریت ء دنت
 رغدار ہے ڈرچک ء تاکانی درمان ء وتی چماں مان کنت، آئی ء چم پدار وژنا بنت۔ رغدار وتی گھس ء کیت، زالاں
 گشت کہ مئے مرد ہمیش انت ء اے تیوگیں مال ء مڈی ہم ہے رغدار نیگ انت۔ رغدار بادشاہ نامینگ بیت ء
 وزیر خزانہ ء مستر بیت۔ (مری، 1969:145-154)

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

بادشاہِ حداوند و اتاءِ قیصہ ”ایدان“ ءِ بہرے ہم سے وڑءِ انت کہ مرگ درچک ءِ سرا
نندانءِ گپ کن انت۔ قیصہ چوش انت کہ بادشاہ وئی بیچ ایدان ءِ چہ ناشرکاری ءِ شراب واری ءِ سوب ءِ چہ
ماڑی ءِ درکنت ءِ ورنہ پند جنان ءِ یک جنگلے ءِ سربوت ءِ آئی ءِ راشپ کپت ءِ درچکے ءِ چیر ءِ وپت۔ ایدان درچک ءِ
چارگ ءِ ات کہ آئی ءِ دیست سے مرگ آنک ءِ درچک ءِ سے شاحانی سرانشت انت۔

"اولی مرگ ءِ گوشت اے شاج ءِ سرا کہ من نشنگ آل آگس کسے ایٹی ءِ تاکاں بہ
زوریت، جٹک بہ کنت، بہ سائیت، اے ہر نادر ای ءِ دو انت۔ تپ بیت شر، شوک بیت شر
یادگہ نادر ای ءِ بیت شر، ہے تاکانی آرتینک ءِ ہر دگ آگس نادر اہ ءِ رادیک بہ بنت، آئی ءِ
نادر ای درکیت ءِ آدرہ بیت۔ دومی ءِ گوشت اے شاج ءِ سرا کہ مناں آگس چریشی ءِ لٹے
بہ بڑے ءِ ایٹی ءِ را آگس گنوک ءِ را بہ جن ءِ، آگنوک سا ربیت، ساراں
سار تربیت۔ سیی ءِ گوشت اے شاج ءِ کہ من نشنگاں آگس کسے اے شاج ءِ سربے ہجگیں
کچلاں دور بہ کنت، بہ چوپ ایت، آپ بہ کنت ءِ بہ وارت، آمز نیں بحت آورے
بیت۔" (رگام، 2015.570)

روچ بوت ایدان ءِ ہے پیم کرت درچک ءِ تاک، لٹ، ہجگیں کچل زرت آنت ءِ رھا دگ
بوت۔ شہرے شت ورنہ ایے نادر اہ زندءِ امیت ءِ سے نیست ات ایدان آئی ءِ را درمان دات ورنہ شر
بوت۔ ایدان دیتر ءِ روت، زالے ءِ گشت کہ مئے بادشاہ ءِ جنک چہ پیشی حالت ءِ بد ترانت، ءِ نون گنوک
انت، ایدان گشت کہ تو بہ رو بادشاہ ءِ را جست کن آگال آئی ءِ اجازت دات من آئی ءِ جنک ءِ علاج
کنناں۔ بادشاہ ءِ اجازت دات، ایدان جنک ءِ کرا برگ بوت کہ جنک سکین ڈولدار ءِ وشرنگیں جنکے
ات۔ ورنہ چہ وتی ہے درچک ءِ برنگیں لٹ ءِ ایر کش کرت دولت جنک ءِ راجنک درہ بوت۔ بادشاہ ءِ
گشنگ ءِ ایدان گوں ہے جنک ءِ آروس کرت۔ (رگام، 2015:570-573)

اے قیصہ دیتر ءِ دگہ رنگ انت ءِ گوں شاہ اشوان، شاہ پریمان، ءِ گیدی قیصہ دومی ءِ اصیل ءِ
رغدار ءِ بیج بہر ءِ دپ نہ وارت۔

بلوچی گیدی قصصانی ہمدپی

آسر:

قصصانی ہمدپی ایو کا بلوچی راجء نا بلکیں دنیاء ہمک راجء لتیں انچیں قصصہ است انت کہ گوں یکے
دومیء سیا دی دار انت۔ مردمانی یک ڈیہہ یےء دومی ڈیہہء روگء آیاں چه ہما مردمانی دپاں قصصہ اشکتگ
انتء وتی ڈیہہء قصصہ دگہ نلکاں بیان کرتگ انت، ہے سوبء بازیں قصصہ گوں وتا ہمدپ ء ہمرنگ
انت۔ بلوچی زبانء لتیں انچیں قصصہ است کہ ایک رنگء گوں یکیں تقسیمء پلاٹاں بیان کنگ بنت۔ لتیں
قصصانی بہر ہم گوں دومیء دپ ورا انتء بازیں انچیں قصصہ است کہ دومی قصصانی بہر انتء دگہ وڑء کشتگء
نبشنتہ کنگ بو تگ انت۔

تنویر علی ڈاکٹر رحیم بخش مہر

شوندات

- بزدار، مومن، اسحاق بزدار. (1973). گیدی کسو ہشتمی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- پناہ، ملک محمد. (2014). گیدی قصہ اولی، (دومی چھاپ) بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- داد، اے۔ آر. (2012). قصہ ہلا س نہ بیت، شعبہ بلوچی بلوچستان یونیورسٹی، ہائیر ایجوکیشن کمیشن، اسلام آباد
- رگام، شے. (2015). بادشاہ حد اوندوت آت، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- زامرانی، علی جمعہ. (2015). سوداگر (اولی) شوہازکار، عبدالکریم لاچار، میراث پبلی کیشن، کبچ
- عقیل، شفیع (2016). پنجابی لوک داستانیں، (اشاعت پنجم) نیشنل بک فاؤنڈیشن، اسلام آباد
- غازی، امان اللہ. (1971). گیدی قصہ سومی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- قرلباش، انجم (2010). بلوچوں کے رومان (اشاعت دوم) قلات پبلشر، کوئٹہ
- کوثر، ڈاکٹر انعام الحق. (2008). (براہوئی پورشن) عابد میر، پاکستان کا ثقافتی انسائیکلو پیڈیا، بلوچستان (جلد سوئم) الفیصل ناشران، لاہور، لوک ورثہ، اسلام آباد
- مری، گلزار خان. (1974). گیدی کسو نہمی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- مری، محمود خان. (1971). گیدی کسو ششمی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- مری، محمود خان. (1969). گیدی قصہ دومی، بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ
- مینگل، میر عاقل خان. (2011). گیدی قصہ ہفتمی، (دومی چھاپ) بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ

Dames, Longworth . (1991). A Text Book of Balochi Language.

(2nd.ed) Balochi Academy, Quetta

Leech, Lieut.R. (1843). Epitom of the Grammer of the Brahuiky, The

Balochky and The Panjabi Languages. Beshop's College Press, Calcutta